

Handbók um stjórnun friðlýstra svæða í umsjón Umhverfisstofnunar

Mars 2019

EFNISYFIRLIT

INNGANGUR	4
HLUTVERK UMHVERFISSTOFNUNAR	5
1. LÖG UM NÁTTÚRUVERND	6
1.1. Ný náttúruverndarlög	6
1.2. Aðrar reglugerðir og lög	7
1.3. Náttúruminjaskrá A-,B-,C- hluti	8
1.4. Alþjóðleg lög, samþykktir og aðrar skuldbindingar Íslands	9
2. FRIDLÝSINGAR	11
2.1. Tillaga að friðlýsingu	11
2.2. Undirbúningur friðlýsingar	13
2.3. Friðlýsingarathöfn.....	19
2.4. Endurskoðun eldri friðlýsinga	21
3. STJÓRNUNAR- OG VERNDARÁÆTLANIR	22
3.1. Gerð stjórnunar- og verndaráætlana	22
3.2. Efnisyfirlit og sniðmát fyrir stjórnunar- og verndaráætlanir.....	27
3.3. Gerð stjórnunar- og verndaráætlana fyrir fólkvangna	29
3.4. Leiðbeiningar um svæðisskiptingar/zoning (IUCN)	30
3.5. Aðrar skipulagsáætlanir	30
3.5.1. Landsskipulagsstefna.....	30
3.5.2. Aðal- og deiliskipulag.....	31
3.6. Gagnaöflun	31
3.7. Kortagerð.....	32
3.8. Aðrar áætlanir fyrir friðlýst svæði	32
3.8.1. Flugmálahandbók Íslands	33
3.9. Friðlýsingaskýrsla	33
3.10. Ástandsskýrsla.....	33
3.11. Rauði listinn	33
4. FRIDLÝST SVÆÐI	35
4.1. Svæðisumsjón sérfræðinga hjá Umhverfisstofnun	35
4.1.1. Landvarsla og eftirlit.....	36
4.2. Sjálfbodaliðar	37
4.3. Samkomulag vegna reksturs innan friðlýsts svæðis	39
4.4. Framkvæmdir og innviðauppbýgging á friðlýstum svæðum	40
5. UMSJÓNARSAMNINGAR, RÁÐGJAFANEFNDIR OG NÁTTÚRUVERNDARNEFNDIR SVEITARFÉLAGA	41
5.1. Umsjónarsamningar	41
5.2. Hlutverk náttúruverndarnefnda	42
5.3. Ársfundir	42
5.4. Ráðgjafanefndir fyrir friðlýst svæði og alþjóðasamstarf.....	44
6. LEYFISVEITINGAR Á FRIDLÝSTUM SVÆÐUM	46
6.1. Leyfisumsóknir fyrir framkvæmdir, rannsóknir og ljósmynda -og kvikmyndatökur á friðlýstum svæðum	46
6.2. Akstur utan vega.....	49
6.3. Eftirlit vegna útgefna leyfa.....	52

6.4. Gjaldskrá	53
6.5. Leyfi utan friðlýstra svæða	53
6.6. Umsagnir vegna svæða á náttúruminjaskrá.....	53
7. BROT Á SKILMÁLUM EÐA LÖGUM OG REFSIÁKVÆÐI.....	55
7.1. Lokun svæða.....	55
8. GAGNAVARSLA OG GAGNASKIL	63
9. MIÐLUN UPPLÝSINGA, FORVARNIR OG FRÆÐSLA.	64
ÍTAREFNI	66

Inngangur

Árið 2011 kom út skýrsla undir heitinu *Stjórnun friðlýstra náttúruminja í umsjón Umhverfisstofnunar*. Við gerð þeirrar skýrslu voru skilgreind markmið Umhverfisstofnunar, unnið að stefnumótun fyrir friðlýstar náttúruminjar í umsjón Umhverfisstofnunar og lagður grunnur að stefnu við gerð stjórnunar- og verndaráætlana. Síðan hefur skýrslan verið endurskoðuð og uppfærð eftir þörfum og er nú um að ræða handbók um stjórnun friðlýstra svæði í umsjón Umhverfisstofnunar. Hefur handbókin nýst sérfræðingum Umhverfisstofnunar vel við stjórnun og umsjón með friðlýstum svæðum. Frá fyrstu útgáfu handbókarinnar hefur verið mótuð heildstæð stefna fyrir Umhverfisstofnun og í byrjun árs 2018 tók endurskoðuð stefna stofnunarinnar gildi. Gildir hún frá 2018 til ársins 2022.

Ný náttúruverndarlög tóku gildi árið 2015 og með þeim komu viðbætur og breytingar á þeim stjórnækjum sem stofnunin hefur fyrir umsjón friðlýstra svæða. Innleiðing laganna er enn í mótun hjá stofnuninni. Samkvæmt náttúruverndarlögunum á Umhverfisstofnun m.a. að vinna stjórnunar- og verndaráætlanir fyrir friðlýst svæði og markmiðið er að klára tíu slíkar áætlanir árlega. Gerðir hafa verið verkferlar fyrir vinnslu stjórnunar- og verndaráætlana, friðlýsinga, friðlýsingaathafna, kynningar á B- og C-hluta náttúruminjaskrár, umsókna og leyfa innan friðlýstra svæða, takmörkunar á umferð í óbyggðum eða vegna ágangs, úrlausnir um ólögmetar hindranir og utanvegaaksturs.

Í september 2017 fluttust leyfisveitingar fyrir athöfnum og framkvæmdum innan friðlýstra svæða og fyrir utanvegaakstri til teymis friðlýsinga og áætlana frá teymi starfsleyfa og umsagna.

Árið 2017 var unnið að skipuritsbreytingum Umhverfisstofnunar og tók nýtt skipurit gildi þann 15. mars 2018. Var þá náttúrusvæðateymi skipt upp í tvö teymi; teymi náttúruverndar norður og teymi þjóðgarðs og náttúruverndar suður. Friðlýsingateymi heitir nú teymi friðlýsinga og áætlana. Einnig voru gerðar breytingar á sviðunum og varð svið samþættingar að sviði friðlýsinga og starfsleyfa og svið náttúru varð að sviði náttúru, hafs og vatns.

Handbók þessi er hugsuð sem lifandi skjal sem skal ávallt uppfært með tilliti til breytinga í verkferlum og/eða stjórnunarháttum. Teymisstjórar teymis friðlýsinga og áætlana, teymis náttúruverndar suður og teymis þjóðgarðs og náttúruverndar norður bera ábyrgð á því að handbókin sé uppfærð í takt við þróun á störfum hvers teymis fyrir sig.

Hlutverk Umhverfisstofnunar

Umhverfisstofnun starfar samkvæmt lögum nr. 90/2002 um Umhverfisstofnun. Hlutverk stofnunarinnar er að stuðla að velferð almennings með því að beita sér fyrir heilnæmu umhverfi, öruggum neysluvörum og verndun og sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda.

Verkefni Umhverfisstofnunar greinast í eftirfarandi þætti:

- ✓ Eftirlit og leyfisveitingar
- ✓ Umsjón og rekstur á friðlýstum svæðum og í þjóðgarðinum Snæfellsjökli
- ✓ Friðlýsingar nýrra svæða
- ✓ Kynning og málsmeðferð vegna B og C-hluta Náttúruminjaskrár
- ✓ Samræmingarhlutverk vegna heilbrigðis- og mengunarmála
- ✓ Söfnun og miðlun upplýsinga um umhverfismál, þ.á.m. vöktun
- ✓ Bókhald og viðskiptakerfi loftlagsmála
- ✓ Veiðistjórnun
- ✓ Umsjón með umhverfisluta EES-samningsins
- ✓ Vinna við gerð reglugerða
- ✓ Leiðbeiningar til annarra opinberra aðila, sveitarfélaga og fyrirtækja
- ✓ Umsagnir vegna m.a. mats á umhverfisáhrifum, skipulagsmála og kærumál
- ✓ Önnur verkefni samkvæmt sérstökum samningum eða samkvæmt ákvörðun umhverfisráðuneytis.

Gildi Umhverfisstofnunar eru framsýni – samstarf – árangur.

1. Lög um náttúruvernd

1.1. Ný náttúruverndarlög

Lög nr. 60/2013 um náttúruvernd tóku gildi 15. nóvember 2015. Markmið laganna „er að vernda til framtíðar fjölbreytni íslenskrar náttúru, þar á meðal líffræðilega og jarðfræðilega fjölbreytni og fjölbreytni landslags. Þau eiga að tryggja eftir föngum þróun íslenskrar náttúru á eigin forsendum og verndun þess sem þar er sérstætt eða sögulegt og einnig stuðla að endurheimt raskaðra vistkerfa og auknu þoli íslenskra vistkerfa gegn náttúruhamförum og hnattrænum umhverfisbreytingum.“

Töluverðar breytingar fylgdu nýjum náttúruverndarlögum og hafa sérfræðingar Umhverfisstofnunar tekið þær saman og gert greiningu með tilliti til hlutverks Umhverfisstofnunar. Í greiningunni er meðal annars fjallað um meginreglur, ákvarðanatöku og almenna aðgæsluskyldu en í II. kafla náttúruverndarlaga eru m.a. skilgreindar meginreglur. Í 6. gr. er mælt fyrir um almenna aðgæsluskyldu og í 7. gr. er fjallað um meginþróunarmið við ákvarðanatöku þar sem segir að við setningu stjórnvaldsfyrirmæla og töku ákvarðana sem hafa áhrif á náttúruna skulu stjórnvöld taka mið af þeim meginreglum og sjónarmiðum sem fram koma í 8-11. gr. laganna. Þetta eru sjónarmið sem Umhverfisstofnun skal hafa í huga við ákvarðanatöku.¹

Hér að neðan eru teknar saman helstu greinar náttúruverndarlaga nr. 60/2013 sem snúa að meginþróun teyma friðlýsinga og áætlaða, þjóðgarðs og náttúruverndar suður og náttúruverndar norður. Greiningin var unnin í tengslum við innleiðingu laganna. Listinn er ekki tæmandi þar sem aðrar greinar náttúruverndarlaganna geta komið til kasta teymanna.

Grein nvl	Þættir	Innleiðing þátta
13. og 81. gr	Gerð stjórnunar- og verndaráætlana	Verkferill til
17. gr.	Almannaréttur og skyldur almennings í umgengni um landið	Unnið hefur verið upplýsingaefni fyrir almenning
22. gr.	Heimild til að tjalda	Unnið hefur verið upplýsingaefni fyrir almenning
23. gr.	Takmarkaðar heimildir til að tjalda	Unnið hefur verið upplýsingaefni fyrir almenning
25. gr.	Heimild Umhverfisstofnunar til takmörkunar umferðar í óbyggðum	Verkferill til
25. gr. a.	Heimild Umhverfisstofnunar til takmörkunar umferðar vegna ágangs	Verkferill til
29. gr.	Vegna úrlausnar um ólögmetar hindranir	Verkferill til
30. gr.	Heimild Umhverfisstofnunar til að bæta aðstöðu til útivistar	Ferill ekki til – skilgreina þarf hvenær þarf að bregðast við og hvenær ekki
31. gr.	Akstur utan vega	Umsóknarblað komið í þjónustugátt Verkferill til

¹Sharepoint>Skrifstofa forstjóra>lokagreining_nvl

32. gr.	Vegaskrá	Búa þarf til viðmið
33.-37. gr.	Náttúruminjaskrá	Verkferill til.
35. gr.	Mat á verndarráðstöfunum vegna náttúruminjaskrár	Í vinnslu
38.-40. gr.	Friðlýsingar og undirbúningur þeirra	Verkferill til
44. gr.	Afnám eða breyting á friðlýsingu	Verkferill ekki til
45.-52. gr.	Friðlýsingarflokkar	Nýir flokkar og jaðarsvæði í innleiðingu
54. gr.	Friðlýsing í verndarflokki verndar- og orkunýtingaráætlunar (Rammaáætlun)	Í vinnslu, umhverfis- og auðlindaráðuneytið vinnur að afmörkun svæða.
56. gr.	Friðun vistkerfa, vistgerða og tegunda	Í vinnslu
61. og 62. gr.	Sérstök vernd vistkerfa og jarðminja og vernd bakkagróðurs	Viðmiðin skýr í lögum
71. gr.	Áletranir á náttúrumyndanir	Viðmiðin skýr í lögum
72. gr.	Auglýsingar utan þéttbýlis	Viðmiðin skýr í lögum
73. gr.	Eignir í hirðuleysi	Viðmiðin skýr í lögum
77. gr.	Eftirlit með ástandi svæða í óbyggðum	Meta þarf umfang og fjárhörf til að hægt sé að virkja ákvæðið
79. og 84. gr.	Umsjón og eftirlit með náttúruverndarsvæðum	Ástandsmat til útfyllingar á ferðamannastöðum er til. Gagnagrunnur í vinnslu.
80. gr.	Landverðir	Tillaga að nýrri reglugerð í samráðsgátt. Til stendur að endurskoða starfslýsingar.
84. gr.	Eftirlit á náttúruverndarsvæðum	
85. gr.	Umsjónarsamningar	Drög að samningum til

Tafla 1: Staða á innleiðingu helstu verkefna teyma friðlýsinga og áætlana, þjóðgarðs og náttúruverndar suður og náttúruverndar norður

1.2. Aðrar reglugerðir og lög

- Lög um landsáætlun um uppbyggingu innviða til verndar náttúru og menningarsögulegum minjum nr. 20/2016.
- Lög um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum nr. 64/1994.
- Lög um hollustuhætti og mengunarvarnir nr. 7/1998.
- Reglugerð um hollustuhætti nr. 941/2002. Fjallar m.a. um fjallaskála og tjaldsvæði.
- Skipulagslög nr. 123/2010.
- Reglugerð um innflutning, ræktun og dreifingu útlendra plöntutegunda nr. 583/2000.
- Auglýsing um friðlýsingu nokkurra plöntutegunda nr. 184/1978.
- Reglugerð nr. 528/2005 um takmarkanir á umferð í náttúru Íslands.
- Reglugerð nr. 252/1996 um friðun tiltekinna villtra fuglategunda, friðlýsingu æðavarps, fulgamerkingar, hamskurð ofl.
- Reglugerð nr. 941/2011 um auglýsingar meðfram vegum og annarsstaðar utan þéttbýlis.
- Reglugerð nr. 190/2019 um landverði.
- Reglugerð nr. 568/2001 um þjóðgarðinn Snæfellsjökul.
- Lög nr. 97/2004 um verndun Mývatns og Laxár í Suður-Þingeyjasýslu.
- Reglugerð nr. 665/2012 um verndun Mývatns og Laxár í Suður-Þingeyjasýslu
- Lög nr. 54/1995 um vernd Breiðafjarðar.

- Lög nr. 55/2012 um umhverfisábyrgð.
- Lög nr. 40/2015 um meðferð elds og varnir gegn gróðureldum.
- Reglugerð um meðferð elds og varnir gegn gróðureldum 325/2016.
- Reglugerð um refa- og minkaveiðar nr. 437/1995.

Frekari upplýsingar eru að finna á www.reglugerd.is, www.althingi.is og www.stjornartidindi.is.

1.3. Náttúruminjaskrá A-,B-,C- hluti.

Ráðgjafarnefnd og fagráð náttúruminjaskrár: Ráðherra skipar ráðgjafarnefnd náttúruminjarskrár til fimm ára í senn og er nefndin skipuð sjö fulltrúum. Umhverfisstofnun skipar einn fulltrúa í nefndina. Hlutverk nefndarinnar er að vera ráðherra til ráðgjafar um gerð tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár

Fagráð er einnig skipað af ráðherra til fimm ára í senn og er skipað átta fulltrúum. Umhverfisstofnun á einn fulltrúa í fagráði. Fagráðið er Náttúrufræðistofnun Íslands til ráðgjafar um gerð tillögu um minjar á náttúruminjaskrá.

Nánar er kveðið á um náttúruminjaskrá í 13., 15. gr. og 33.-37. greinum laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.

Ráðherra gefur út náttúruminjaskrá á fimm ára fresti og skiptist hún í A-, B-, og C-hluta. Náttúrufræðistofnun Íslands annast skráningu minja á náttúruminjaskrá og mat á verndargildi þeirra. Umhverfisstofnun sér um kynningu á náttúruminjaskrá og skilar umsögn til ráðherra að loknum kynningartíma. Einnig sér Umhverfisstofnun um mat á nauðsynlegum verndarráðstöfunum á svæðum sem til greina kemur að setja á framkvæmdaáætlun og kostnað við það.

A-hluti: Skrá yfir friðlýst svæði, friðaðar vistgerðir, vistkerfi og tegundir.

B-hluti: Framkvæmdaáætlun fyrir friðlýsingar og friðun, skrá yfir náttúruminjar sem Alþingi hefur ákveðið að setja í forgang um friðlýsingu eða friðun næstu fimm árin. Alþingi samþykkir þingsályktun um framkvæmdaáætlun. Ráðherra felur Umhverfisstofnun að meta nauðsynlegar verndarráðstafanir á svæðum sem til greina kemur að setja á framkvæmdaáætlun og kostnað við þær. Ráðherra getur sett á tímabundið bann við framkvæmdum á náttúruminjum í B-flokki.

C-hluti: Aðrar mikilvægar náttúruminjar, sem ástæða þykir til að friðlýsa eða friða. Forðast ber að raska svæðum eða náttúrumyndunum sem skráðar hafa verið á C-hluta, nema almannahagsmunir krefjist þess og annarra kosta hafi verið leitað. Umhverfisstofnun veitir þá umsögn um framkvæmdina, nema fyrir liggja aðal- eða deiliskipulag þar sem Umhverfisstofnun hefur þegar veitt umsögn skv. 1. og 2. mgr. 68 gr. laga 60/2013.

1.4. Alþjóðleg lög, samþykktir og aðrar skuldbindingar Íslands

Umhverfisstofnun vinnur eftir alþjóðalögum og taka sérfræðingar stofnunarinnar þátt í margvíslegu alþjóðastarfi sem tengist hlutverki stofnunarinnar. Neðangreindir eru alþjóðlegir samningar sem Alþingi hefur fullgillt eða samþykkt og varða friðlýsingar og verndanir vistgerða, tegunda og svæða.

Samningur um líffræðilega fjölbreytni

Convention on Biological Diversity, CBD

Markmið samningsins er að vernda líffræðilega fjölbreytni, stuðla að sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda og að stuðla að sanngjarni skiptingu á kosti líffræðilegra gæða. Nánar á www.cbd.int.

Samningur um verndun villtra plantna og dýra og lífsvæða í Evrópu (Bernarsamningurinn)

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats

Markmið samningsins er að vernda evrópskar tegundir villtra plantna og dýra og lífsvæði þeirra, einkum þeirra tegunda og lífsvæða sem fjölþjóðlegar samvinnu þarf til að vernda. Þá er markmiðið að stuðla að fjölþjóðlegri samvinnu þar sem hennar er þörf til að vernda tegundir villtra plantna, dýra og lífsvæða. Í Bernarsamninginum er meðal annars að finna viðauka með skrá yfir dýr og plöntur sem eru hætt komin eða fágæt og einnig skrá yfir dýr sem ber að vernda, ásamt lífssvæðum þeirra. Nánar á <http://www.coe.int/en/web/bern-convention>.

Alþjóðasamþykkt um fuglavernd

International Convention for the Protection of Birds

Markmið samningsins er að vernda villta fugla en hann er að mestu leyti óvirkur þar sem Bernarsamningurinn nær yfir það sama.

Samþykkt um votlendi sem hafa alþjóðlegt gildi, einkum fyrir fuglalíf (Ramsarsamningurinn)

Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat (Ramsar Convention)

Markmið samningsins er að stuðla að verndun og skynsamlegri nýtingu votlendissvæða í heiminum, sérstaklega sem lífssvæði fyrir votlendisfugla. Hverju aðildarríki ber að tilnefna a.m.k. eitt votlendissvæði á skrá samningsins yfir alþjóðlega mikilvæg votlendi. Tilkynna þarf skrifstofu Ramsar ef vistfræðileg sérkenni tilnefndra votlendissvæða breytast eða eru líkleg til að breytast vegna röskunar af mannavöldum. Nánar á www.ramsar.org

Sex votlendissvæði eru tilnefnd af hálfu Íslands: Mývatn-Laxá, Þjórsárver, Grunnafjörður, Andakíll, Eyjabakkar og Guðlaugstungur.

Samningur um alþjóðaverslun með tegundir villtra dýra og plantna sem eru í útrýmingahættu (CITES)

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora

Markmið samningsins er að vernda tegundir dýra og plantna sem eru í útrýmingahættu og í honum eru reglur um inn- og útflutning lifandi og dauðra dýra. Í viðaukum er að finna skrár með tegundum, viðaukarnir eru þrír og um þá gilda mismunandi strangar reglur. Nánar á www.cited.org.

Rammasamningur Sameinuðu Þjóðanna um loftslagsbreytingar (Río de Janeiró, 1992), Kyoto bókunin og Parísarsáttmálinn.

UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), the Kyoto Protocol and the Paris Agreement

Markmið samningsins, bókunarinnar og sáttmálans er að koma í veg fyrir hættulega röskun á loftslagskerfinu af mannavöldum með því að stuðla að jafnvægi gróðurhúsategunda í andrúmsloftinu. Nánar á www.unfccc.int.

Samningur um verndun menningar- og náttúruarfleifðar heimsins (UNESCO).

Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage

Markmið samningsins er að vernda heimsminjar, standa vörð um menningu heimsins og sporna við eyðileggingu minja. Á Íslandi eru tveir staðir á heimsminjaskrá: Þingvellir og Surtsey. Nánar á www.heimsminjar.is

Samningur um verndun NA-Atlantshafsins

Ospar Commission. Protecting and conserving the North-East Atlantic and its resources.

Markmið samningsins er að koma í veg fyrir mengun Norðaustur-Atlantshafsins með því að draga úr mengun frá landi, mengun af völdum varps og brennslu, og mengun frá uppsprettum í hafi. Auk þess tekur hann á mati á ástandi hafsins og verndun og varðveislu vistkerfa og líffræðilegrar fjölbreytni hafsvæðisins. Nánar á www.ospar.org

2. Friðlýsingar

Allar friðlýsingar eru háðar staðfestingu umhverfis- og auðlindaráðherra. Ákvörðun um friðlýsingu byggir ráðherra á framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár (B-hluta) eða verndarflokki rammaáætlunar. Þó er landeigendum, sveitarfélögum, stofnunum o.fl. heimilt að tilnefna svæði til friðlýsingar.

Markmið friðlýsinga er að stuðla að markmiðum laga 60/2013 um náttúruvernd. Með friðlýsingum er almennt stuðlað að því að lífríki fái að þróast á eigin forsendum, að jarðmyndunum sé ekki raskað og náttúruvegurð haldist ósnortin. Friðlýst svæði hafa oft mikið aðdráttarafl og eru í mörgum tilfellum helstu áfangastaðir ferðamanna á Íslandi. Mikilli umferð fólks fylgir þó óneitanlega rask. Það er því ákveðin áskorun fólgin í því að gefa fólki kost á að njóta náttúrunna og á sama tíma stuðla að því að gildi hennar skerðist ekki. Í friðlýsingarskilmálum svæða er alla jafna kveðið á um bann við hvers konar athöfnum eða framkvæmdum sem ganga gegn markmiði friðlýsingar og geta skaðað verndargildi friðlýstra náttúruminja.

Teymi friðlýsinga og áætlana hefur unnið verkferla með vinnulýsingum fyrir friðlýsingar. Tilgangur verkferlanna er að tryggja góð, vönduð og samræmd vinnubrögð og að vinnuferlið sé í samræmi við lög.

2.1. Tillaga að friðlýsingu

Tilgangur vinnulýsingarinnar er að lýsa ferlinu þegar Umhverfisstofnun berst tillaga að friðlýsingu svæðis til að tryggja góð, vönduð og samræmd vinnubrögð og að vinnuferlið sé í samræmi við lög. Vinnulýsingin nær til þeirrar vinnu sem fram fer frá því að tillaga berst Umhverfisstofnun og þar til að tekin hefur verið ákvörðun um hvort vinna skal að áframhaldandi undirbúningi friðlýsingar.

1. Frumkönnun

Sérfræðingur teymis friðlýsinga og áætlana gerir frumkönnun sé svæðið ekki á B- eða C-hluta náttúruminjaskrár eða áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða.

Tillaga að friðlýsingu svæðis getur komið frá:

1. Náttúruminjaskrá (B-hluta)
2. Áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða
3. Landeigendum, sveitastjórnnum, vísindamönnum, stofnunum o.s.frv.

2. Upplýsinga aflað frá fagaðilum

Sérfræðingur teymis friðlýsinga og áætlana aflar upplýsinga um sérstöðu svæðisins hjá fagaðilum.

3. Hugmyndir tilnefningaraðila

Sérfræðingur teymis friðlýsinga og áætlana kallar eftir því hvaða hugmyndir tilnefningaraðili hefur um svæðið.

4. Skipulag svæðis kannað

Sérfræðingur teymis friðlýsinga og áætlana kannar skipulag svæðisins, aðalskipulag og deiliskipulag ef til er og önnur skipulög eftir því sem við á.

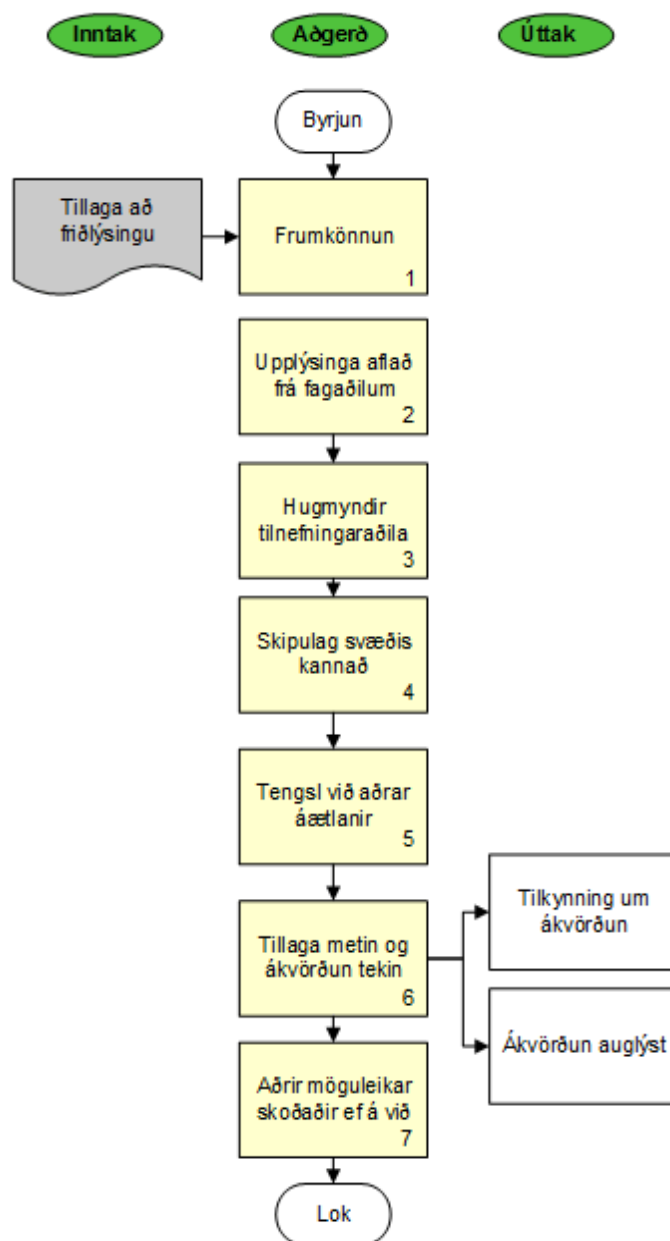
5. Tengsl við aðrar áætlanir

Sérfræðingur teymis friðlýsinga og áætlana kannar tengsl við aðrar landnýtingar- og friðlýsingaráætlanir (B- og C-hluti náttúruminjaskrár og áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða, landskipulagsstefnu ofl.).

6. Tillaga metin og ákvörðun tekin

Sérfræðingur teymis friðlýsinga og áætlana leggur mat á tillöguna.

Sé niðurstaða frumkönnunar að vinna skuli að friðlýsingu svæðis sem er ekki á B-hluta náttúruminjaskrár eða áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða kynnir teymisstjóri teymis friðlýsinga og áætlana tillögu að friðlýsingu fyrir umhverfis- og auðlindaráðuneyti og óskar eftir ákvörðun ráðuneytis varðandi áframhaldandi vinnu við undirbúning friðlýsingar. Fáist samþykki ráðuneytis skal auglýsa tillöguna í samræmi við 2. og 3. mgr. 36. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd þar sem segir: *Tillagan skal auglýst í dagblaði sem gefið er út á landsvísu og í Lögbirtingarblaðinu og jafnframt á heimasíðu ráðuneytisins og Umhverfisstofnunar. Í auglýsingu skal tilgreina hvar tillagan sé aðgengileg og skal öllum gefinn kostur á að gera athugasemdir við hana innan ákveðins frests sem skal ekki vera skemmri en átta vikur frá birtingu auglýsingar. Tekið skal fram í auglýsingu hvert skuli skila athugasemdum. Tillagan skal jafnframt send sveitarstjórnun, náttúruverndarnefndum og náttúrustofum til umsagnar sem og öðrum opinberum aðilum og hagsmunasamtökum eftir því sem ástæða þykir til. Einnig skal senda tillöguna þeim aðilum sem eiga sérstakra hagsmuna að gæta vegna hennar. Umsagnarfrestur skal vera jafn langur og getið er um í auglýsingu um tillöguna. Eftir að kynningartíma lýkur tekur Umhverfisstofnun saman umsögn um framkomnar athugasemdir og skilar til ráðherra. Umhverfisstofnun skal gera þeim aðilum sem gerðu athugasemdir við tillöguna grein fyrir umsögn sinni um þær.* Sé niðurstaða frumkönnunar að Umhverfisstofnun telji ekki ástæðu til að friðlýsa samkvæmt lögum um náttúruvernd skal stofnunin tilkynna viðkomandi að stofnunin hafni tillögu að friðlýsingu og að ekki sé talin ástæða til að friðlýsa samkvæmt lögum um náttúruvernd.

7. Aðrir möguleikar skoðaðir ef við á.

Í þeim tilvikum þar sem friðlýsing er ekki talin eiga við leiðbeinir sérfræðingur stofnunarinnar viðkomandi um aðra möguleika sem eiga við, s.s. hverfisvernd, friðlýsingu æðarvarps eða friðlýsingu menningarminja.

2.2. Undirbúningur friðlýsingar

Markmið vinnulýsingarinnar er að lýsa því vinnulagi sem viðhaft er hjá Umhverfisstofnun við undirbúning að friðlýsingu nýrra svæða þegar tekin hefur verið ákvörðun um friðlýsingu. Með vinnulýsingunni er reynt að tryggja góð, vönduð og samræmd vinnubrögð og að vinnuferlið sé í samræmi við lög. Vinnuferli friðlýsingar skal vera skýrt, gagnsætt og allir þættir verkefnisins skilgreindir með skýrum hætti.

1. Móttaka og öflun gagna.

Þegar tekin hefur verið ákvörðun um að vinna að friðlýsingu tiltekins landsvæðis, sbr. vinnulýsing um tillögu að friðlýsingu ([7 VI - Tillaga að friðlýsingu.aspx](#)), hefst gagnaöflun sem ábyrgðarmaður máls hefur yfirumsjón með. Afla þarf gagna um eftirfarandi þætti:

- **a. Landeigendur.** Upplýsinga um eignarhald á landi er aflað hjá sýslumanni og/eða Þjóðskrá Íslands.
- **b. Landnýting.** Upplýsinga um landnýtingu er aflað hjá sýslumanni og/eða sveitarfélögum. Einnig skal fara vel yfir gildandi skipulag (deili- og aðalskipulag) liggi það fyrir.
- **c. Hagsmunaaðilar.** Greina þarf hagsmunaaðila, s.s. ábúendur, hagsmunafélög, nýtingarréttihafa og aðra réttihafa í samvinnu við sveitarfélag.
- **d. Sérstaða.** Afla skal ítarlegri upplýsinga um sérstöðu svæðisins m.t.t. náttúru- og menningarminja og annarra þátta hjá fagaðilum, s.s. Náttúrufræðistofnun Íslands, náttúrustofum, Skógrækt ríkisins, Landgræðslu ríkisins, Minjastofnun Íslands, Hafrannsóknarstofnun o.s.frv. eftir því sem við á. Sé menningarminjar að finna á svæðinu skal Minjastofnun Íslands upplýst sérstaklega um að undirbúningur að friðlýsingu sé hafinn.

2. Óskað eftir tilnefningum í samstarfshóp.

Ábyrgðarmaður máls óskar eftir tilnefningum í samstarfshóp um undirbúning friðlýsingarinnar frá eigendum svæðisins og viðkomandi sveitarfélagi. Aðrir geta átt sæti í samstarfshópnum eftir atvikum og eftir því sem þurfa þykir. Sérfræðingur Umhverfisstofnunar er formaður samstarfshópsins. Miðað skal við að fulltrúar í starfshópnum séu ekki fleiri en 5 að jafnaði. Þegar um er að ræða ríkisjarðir skulu Ríkiseignir upplýstar um áform um friðlýsingu og boðið sæti í samstarfshóp.

3. Startfundur - verkferill kynntur.

Á fyrsta fundi samstarfshóps kynnir ábyrgðarmaður máls verkefnið og verkferil Umhverfisstofnunar. Einnig er rætt um grundvöll fyrir samkomulagi um friðlýsingu, mörk svæðis og almennt efni friðlýsingarskilmála.

Sé það mat samstarfshóps að vilji sé til að vinna að undirbúningi friðlýsingar skal á fyrsta fundi samstarfshópsins vinna verk- og tímaáætlun og samráðsáætlun. Í verk- og tímaáætlun er eftirfarandi tilgreint að lágmarki:

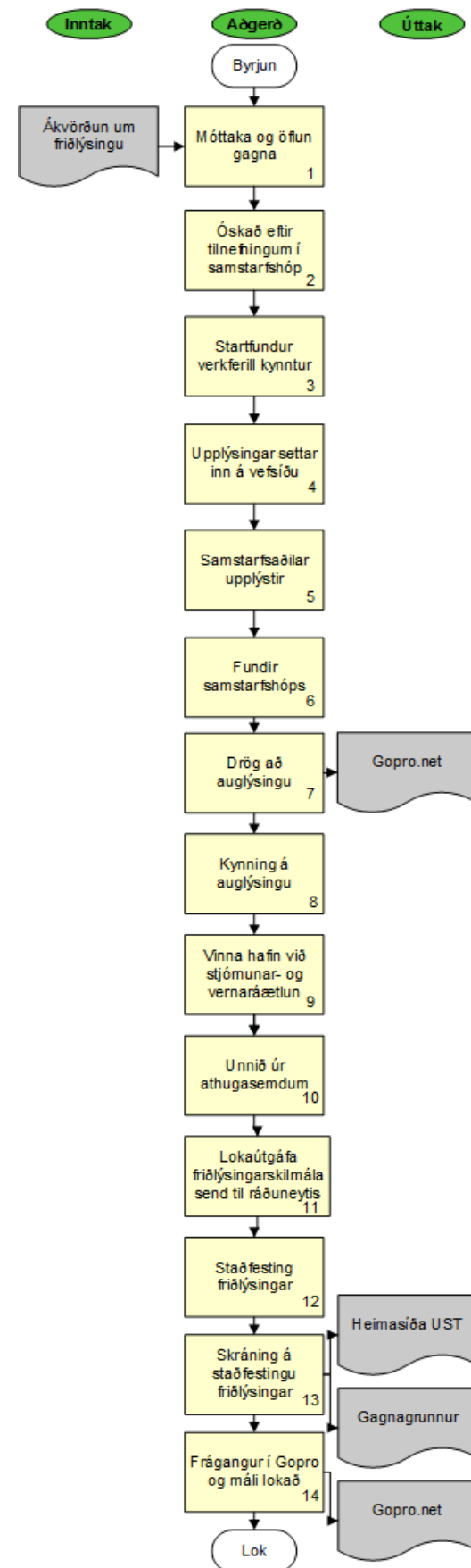
- Almennt um verkefnið og forsendur þess.
- Tímarammi verkefnis og einstakra áfanga þess, s.s. gagnaöflun, hagsmunaaðilagreining, val friðlýsingaflokks, drög að friðlýsingarskilmálum, drög að mörkum svæðis, umsagnarferli og úrvinnsla umsagna.
- Áfangaskiptingu og afurð hvers áfanga.
- Kynningar og athugasemdaferli.
- Áætluð verklok.

Í samráðsáætlun skal eftirfarandi tilgreint að lágmarki:

- Tilgangur og markmið samráðs.
- Hverjir eru samráðsaðilar (og þar með hagsmunaaðilar). Sjá lista hér neðst sem hafður skal til hliðsjónar þegar samráðs/hagsmunaaðilar eru greindir.
- Hlutverk samráðsaðila.
- Fyrirkomulag samráðs.
- Tímasetning samráðs.
- Upplýsingar um almennt kynninga- og athugasemdaferli.

Listi yfir landeigendur, upplýsingar um landnýtingu, hagsmunaaðila og sérstöðu svæðisins skal borinn undir samstarfshópinn og óskað eftir ábendingum og athugasemdum.

Sé það mat samstarfshópsins að ekki sé vilji til að vinna að undirbúningi friðlýsingar svæðis skal sú niðurstaða bókuð, eigi síðar en að á þriðja fundi, og sú niðurstaða send umhverfis- og auðlindaráðherra.

4. Upplýsingar settar inn á heimasíðu Umhverfisstofnunar undir flípanum friðlýsingar í vinnslu.

Þegar verk- og tímaáætlun og samráðsáætlun hafa verið samþykktar setur umsjónarmaður heimasíðu upp síðu undir flípanum friðlýsingar í vinnslu á heimasíðu Umhverfisstofnunar að beiðni ábyrgðarmanns verkefnis. Á síðunni skulu koma fram upplýsingar um svæðið í stuttu máli, hvers vegna er unnið að undirbúningi friðlýsingar, hverjir eiga sæti í samstarfshópi og tenglar á verk- og tímaáætlun og samráðsáætlun. Þá skal einnig koma fram hver er ábyrgur fyrir vinnunni fyrir hönd Umhverfisstofnunar og upplýsingar um netfang viðkomandi og síma Umhverfisstofnunar.

5. Samráðsaðilar upplýstir um undirbúning friðlýsingar svæðis.

Þegar verk- og tímaáætlun og samráðsáætlun hafa verið samþykktar og ábyrgðarmaður máls metur það sem svo að líkur séu á að grundvöllur sé fyrir samkomulagi um friðlýsingu eru samráðsaðilar upplýstir um að undirbúningur friðlýsingar sé hafinn og bent á svæðið sem sett hefur verið upp á heimasíðu Umhverfisstofnunar skv. lið 4. Þá skal jafnframt upplýsa um hvenær formlegt kynningarferli hefst og hvenær gert er ráð fyrir að vinnu við undirbúninginn ljúki. Samráðsaðilar skulu hvattir til að kynna sér vinnu við undirbúning friðlýsingarinnar og bent á að ábendingum og athugasemdum sem nýtast munu við undirbúninginn er fagnað. Jafnframt skal óskað eftir því við stofnanir og rannsóknaraðila, sem ekki hefur verið haft samráð við áður, að þeir upplýsi um það ef þeir hafa undir höndum gögn sem nýtast munu við undirbúning friðlýsingar.

6. Fundir samstarfshóps.

Fulltrúi Umhverfisstofnunar boðar næstu fundi samstarfshóps þar sem lögð eru fram drög að friðlýsingarskilmálum sem unnið er frekar með, fjallað er um mörk svæðisins, hugmyndir um uppbyggingu innviða, kostnað og hugmyndafræði og verklag um að stjórnunar- og verndaráætlanir séu unnar samhliða nýjum friðlýsingum. Jafnframt skal kynna landeigendum og öðrum rétt höfum lands rétt til bóta skv. 42. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.

Eftir 1-3 fundi er metið hvort að grundvöllur er fyrir samkomulagi um friðlýsingu.

Ef ekki er grundvöllur fyrir samkomulagi skal (í síðasta lagi) á fjórða fundi bóka þá niðurstöðu og senda málið til ráðherra og jafnframt upplýsa hagsmunaaðila um þá niðurstöðu og að málið hafi verið sent til umhverfis- og auðlindaráðherra.

7. Drög að auglýsingu.

Í kjölfar samráðsfunda semur Umhverfisstofnun drög að friðlýsingarskilmálum í samráði við samstarfshóp. Um efni auglýsingar er fjallað í 40. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd. Þar segir að í auglýsingu skuli gera grein fyrir markmiði með friðlýsingu, þeim náttúruminum sem stefnt er að því að varðveita og verndargildi þeirra. Þá skal auglýsingu fylgja kort sem sýnir hnitsetta afmörkun svæðisins. Við afmörkun svæðis skal taka mið af markmiði friðlýsingarinnar. Ef um er að ræða verndarsvæði í hafi skal jafnframt tiltaka hvort friðlýsingin

nái til hafsbotns, lífríkis og/eða vatnsbols. Í auglýsingunni skal gera grein fyrir því hvernig friðlýsingin stuðli að því að ná markmiðum laganna og eftir atvikum uppfylla skuldbindingar Íslands samkvæmt alþjóðasamningum. Innan þeirra marka sem hverjum friðlýsingarflokki eru heimilt að kveða nánar á um takmarkanir sem leiðir af friðlýsingunni, m.a. á umferðarrétti, notkun veiðiréttar og framkvæmdum. Heimilt er að kveða á um að afla skuli leyfis Umhverfisstofnunar til athafna og framkvæmda sem áhrif geta haft á verndargildi viðkomandi svæðis og um heimild stofnunarinnar til að setja skilyrði fyrir slíkum leyfum ef það er nauðsynlegt til að tryggja að markmið verndunarinnar náist. Setja má mismunandi reglur fyrir einstaka hluta friðlýsts svæðis. Í auglýsingu skal því eftirfarandi koma fram:

- Samkvæmt hvaða friðlýsingarflokki friðlýst er skv. lögum nr. 60/2013 um náttúruvernd og flokkunarkerfi IUCN.
- Markmið friðlýsingar.
- Hvaða náttúruminjar er ráðgert að varðveita og hver eru verndargildi þeirra.
- Ef um er að ræða verndarsvæði í hafi skal tiltaka hvort friðlýsingin nái til hafsbotns, lífríkis og/eða vatnsbols.
- Hvernig stuðlar friðlýsingin að því að ná markmiðum náttúruverndarlaga og eftir atvikum uppfylla skuldbindingar Íslands samkvæmt alþjóðasamningum.
- Umgengisreglur fyrir svæðið.
- Ákvæði um landnotkun og mannvirkjagerð.
- Hnitsett kort, alla jafna unnið af Landmælingum Íslands samkvæmt beiðni frá ábyrgðarmanni máls.

Samráð skal haft við teymi starfsleyfa og umsagna og teymi náttúruverndar norður eða teymi þjóðgarðs og náttúruverndar suður við vinnslu friðlýsingaskilmála áður en auglýst er. Einnig skal kalla eftir álitum umhverfis- og auðlindaráðuneytis og annarra eftir því sem við á, áður en tillagan er auglýst opinberlega. Sé svæðið sem um ræðir þjóðlenda skal leita álits forsætisráðuneytis áður en tillagan er auglýst opinberlega. Einnig skal haft samráð við Ríkiseignir sé svæðið sem um ræðir ríkisjörð.

8. Kynning á auglýsingu.

Þegar fyrir liggur samþykki landeigenda og sveitarfélags fyrir framlögðum drögum að friðlýsingarskilmálum og mörkum svæðisins gerir ábyrgðarmaður máls auglýsingu sem birt er á heimasíðu Umhverfisstofnunar, í staðarblöðum, á heimasíðu sveitarfélags og eftir atvikum í miðli sem kemur út á landsvísu. Á sama tíma óskar ábyrgðarmaður máls eftir því að umsjónarmaður heimasíðu setji upp form á heimasíðu svæðisins þannig að allir hafi kost á að senda inn athugasemdir. Frestur til að gera athugasemdir við fyrirhugaða friðlýsingu skal vera 3 mánuðir.

9. Vinna við stjórnunar- og verndaráætlun.

Samhliða kynningarferli skal hefja vinnu við gerð stjórnunar- og verndaráætlunar sbr. verkferil þar um. Samkvæmt lögum nr. 60/2013 um náttúruvernd skal tillaga að stjórnunar- og verndaráætlun liggja fyrir innan 12 mánaða frá gildistöku friðlýsingar.

10. Unnið úr athugasemdum.

Ábyrgðarmaður máls ber ábyrgð á að vinna úr og svara öllum athugasemdum sem berast á kynningartíma í samráði við samstarfshóp. Öllum athugasemdum og ábendingum er svarað, ýmist með bréfum eða með greinargerð.

11. Lokaútgáfa friðlýsingarskilmála send til ráðuneytis.

Lokaútgáfa friðlýsingarskilmála sem samþykkt hefur verið af landeiganda/eigendum, sveitarfélagi og öðrum eftir því sem við á (forsætisráðuneyti þegar um er að ræða þjóðlendur), ásamt skilabréfi þar sem ferli málsins er lýst og málinu vísað til umhverfis- og auðlindaráðherra til ákvörðunar, er sent til umhverfis- og auðlindaráðuneytis. Allar athugasemdir sem bárust skulu fylgja skilabréfi ásamt svörum Umhverfisstofnunar við þeim.

12. Staðfesting friðlýsingar.

Umhverfis- og auðlindaráðherra staðfestir friðlýsingar. Ábyrgðarmaður máls tekur þátt í undirbúningi undirritunarathafnar sbr. vinnulýsing þar um ([7 VI - Friðlýsingarathöfn.aspx](#)). Að lokinni staðfestingu friðlýsingar ber umhverfis- og auðlindaráðuneyti ábyrgð á að friðlýsingin sé auglýst í Stjórnartíðindum B. Ritari Umhverfisstofnunar sér um að eigendayfirlýsingar séu þinglýstar.

13. Skráning á staðfestingu friðlýsingar.

Þegar friðlýsing hefur verið staðfest setur umsjónarmaður heimasíðu upp svæði á heimasíðu Umhverfisstofnunar undir flípanum „friðlýst svæði“ með umfjöllun um svæðið. Ábyrgðarmaður máls ber ábyrgð á að eftirfarandi gögn séu vistuð í þeim gagnagrunni sem er í notkun hverju sinni:

- Eigendaupplýsingar
- Eigendayfirlýsingar
- Lokaskjöl - friðlýsingaskilmálar
- Eignarheimildir
- Heimildir um önnur réttindi
- Upplýsingar um málsnúmer í GoPro.

14. Frágangur á Gopro og máli lokað.

Ábyrgðarmaður máls ber ábyrgð á að loka máli í GoPro og að þar séu undir öll gögn málsins

Listi yfir mögulega samráðsaðila, aðlagð að hverju tilfelli fyrir sig:

✓ Minjastofnun Íslands	✓ Skipulagsstofnun
✓ Náttúrufræðistofnun Íslands	✓ Þjóðgarðurinn Þingvöllum
✓ Náttúrustofur	✓ Ferðafélag Íslands
✓ Vatnajökulsþjóðgarður	✓ Ferðafélagið Útivist
✓ Umhverfis- og auðlindaráðuneyti	✓ Ferðaklúbburinn 4x4
✓ Hafrannsóknarstofnun	✓ Fjallahjólbandalagið
✓ Vegagerðin	✓ Flugmálfélag Íslands
✓ Samgöngustofa	✓ Fuglavernd
✓ Skógræktin	✓ Félag hópferðaleyfishafa
✓ Skógræktarfélag Íslands	✓ Félag leiðsögumanna
✓ Landgræðslan	✓ Íslenski Alpklúbburinn
✓ Skotvís	✓ Íslenskir fjallaleiðsögumenn
✓ Útivistarfélag	✓ Landeigendur
✓ Ferðaskipuleggjendur	✓ Landeigendafélög
✓ Náttúruverndarsamtök	✓ Landsamband hestamanna
✓ Ferðamálasamtök	✓ Landsamband hjólreiðamanna
✓ Ríkiseignir	✓ Landsamband veiðifélaga
✓ Biskupsstofa	✓ Landsamband
✓ Ferðamálastofa	skógræktarfélaganna
✓ Fiskistofa	✓ Landsamtök landeigenda
✓ Flugmálastofnun	✓ Landvernd
✓ Heimsminjanefnd UNESCO	✓ Melrakkasetur Íslands
✓ ISAVIA	✓ Náttúruverndarsamtök Íslands
✓ Katla Geopark	✓ Samtök ferðaþjónustunnar
✓ Rannsóknarsetur Háskóla Íslands	✓ Slysavarnarfélagið Landsbjörg
✓ Reykjanes Geopark	✓ Rekstraraðilar innan svæðisins ef
✓ Samstarfsnefnd um málefni	við á
þjóðlendna	

2.3. Friðlýsingarathöfn

Hér að neðan er vinnulýsing fyrir undirbúning friðlýsingarathafnar og athöfnina sjálfa til að tryggja að öll nauðsynleg skjöl liggja fyrir og að tryggja að horft sé til allra þeirra atriða sem nauðsynleg eru við friðlýsingarathöfnina.

Markmiðið er að setja upp vinnulýsingu fyrir undirbúning friðlýsingarathafnar og athöfnina sjálfa til að tryggja að öll nauðsynleg skjöl liggja fyrir og að tryggja að horft sé til allra þeirra atriða sem nauðsynleg eru við friðlýsingarathöfnina.

1. Undirbúningur - friðlýsingarathöfn

Áður en friðlýsingarathöfn fer fram þarf að liggja fyrir samþykki landeiganda, sveitarfélags og umhverfis- og auðlindaráðuneytis á friðlýsingarskilmálum. Einnig skal liggja fyrir samþykki fjármála- og efnahagsráðuneytis sé um að ræða þjóðlendu eða svæði í eigu íslenska ríkisins.

Umhverfisstofnun, í samvinnu við ráðuneyti, landeigendur og sveitarfélag, ákveður dagsetningu fyrir undirritunarathöfn og stað. Sé því viðkomið skal undirritunarathöfnin vera í nágrenni þess svæðis sem friðlýst er.

2. Upplýsingafulltrúar upplýstir

Ábyrgðarmaður máls sér um að upplýsa upplýsingafulltrúa um fyrirhugaða athöfn með að minnsta kosti viku fyrirvara.

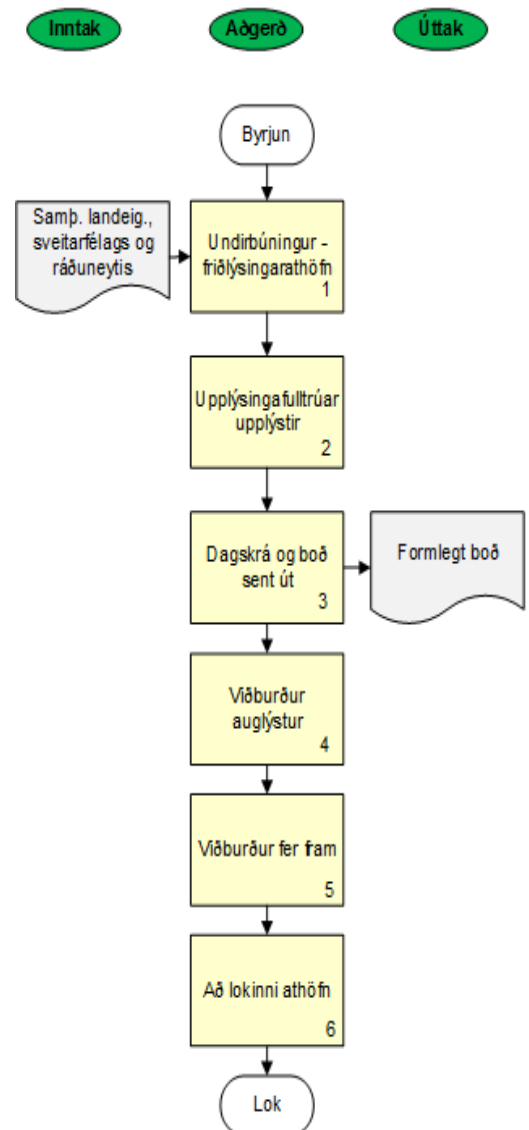
3. Dagskrá og boð sent út

Ábyrgðarmaður máls setur upp dagskrá fyrir athöfnina sjálfa í samráði við umhverfis- og auðlindaráðuneyti, sveitarfélag og landeigendur.

Ábyrgðarmaður máls sendir formlegt boð á hlutaðeigandi aðila, þ.m.t. landeiganda og sveitarfélag, um að vera viðstaddir undirritunarathöfn. Í boðinu skal taka fram með skýrum hætti hvaða svæði verður friðlýst, hvar athöfnin fer fram og hvenær (dagsetning og tímasetning). Boðið skal sent með a.m.k. viku fyrirvara.

4. Viðburður auglýstur

Viðburðurinn er auglýstur á heimasíðu Umhverfisstofnunar, sveitarfélags sem um ræðir, í staðarblaði ef við á og tilkynning send til fjölmiðla. Ábyrgðarmaður máls ber ábyrgð á að koma upplýsingum til upplýsingafulltrúa sem sér um birtingar auglýsinga og tilkynningu til fjölmiðla.

5. Viðburður fer fram

Ábyrgðarmaður máls sér til þess að veitingar séu til staðar sé slíkt viðeigandi. Hann sér einnig til þess að stólar og borð séu til reiðu á þeim stað þar sem undirritun fer fram. Flaggað skal fánum allra aðila sé því viðkomið.

Á dagskrá eru eftirtalinn erindi:

- Umhverfis- og auðlindaráðherra eða fulltrúi hans heldur ræðu.
- Fulltrúi Umhverfisstofnunar heldur ræðu.
- Fulltrúi sveitarfélags heldur ræðu.
- Landeigandi heldur ræðu ef vill.
- Fulltrúar sveitarfélags og landeigenda undirrita yfirlýsingar. Tveir vottar þurfa að vera að undirskriftum.
- Ráðherra undirrita friðlýsingarskilmála.
- Sé gerður umsjónarsamningur, er hann undirritaður af umsjónaraðila, fulltrúa Umhverfisstofnunar og staðfestur af ráðherra.
- Veitingar bornar fram.

Umhverfisstofnun ber ábyrgð á að frágangur eftir athöfn sé til fyrirmyndar.

6. Að lokinni athöfn

Ábyrgðarmaður máls gengur frá eftirfarandi gögnum sem hér segir:

1. Yfirlýsingum landeigenda og sveitarfélags til skjalavarðar og ritara Umhverfisstofnunar.
2. Skjalavörður vistar gögnin í skjalasafni og í GoPro.
3. Ritari sendir yfirlýsingar í þinglýsingu.
4. Umhverfis- og auðlindaráðuneyti sér um að friðlýsingin sjálf sé þinglýst og birt í Stjórnartíðindum B.
5. Friðlýsingarmál er sett á bið í GoPro.
6. Friðlýsingarmáli lokað í GoPro þegar auglýsing hefur birst í Stjórnartíðindum B og auglýsingu vistuð í GoPro.

Ábyrgðaraðilar eftirfarandi gagna og samninga eru:

*Auglýsing og kort (ábyrgðaraðili: Umhverfis- og auðlindaráðuneyti).

*Yfirlýsing landeigenda og sveitarfélags í þríriti, þar af eitt eintak af hvoru á löggiltan skjalapappír (Ábyrgðaraðili: Umhverfisstofnun).

*Umsjónarsamningur, sé hann gerður, í þríriti, þar af eitt eintak á löggiltan skjalapappír (ábyrgðaraðili: Umhverfisstofnun).

Eftirfarandi atriði ber að hafa í huga:

*Allar blaðsíður eiga að vera með númer (t.d.: 1 af 5, 2 af 5, ...)

*Aðeins skal prentað á aðra hlið blaðsíðu.

*Undirskriftir skulu vera með lituðum penna (ekki svörtum).

*Upphafsstafir allra skulu vera í neðra, hægra horni á öllum blaðsíðum nema þar sem formleg undirskrift er.

*Tveir vottar skulu vera að undirritun á yfirlýsingum landeigenda og sveitarfélags og umsjónarsamningum.

2.4. Endurskoðun eldri friðlýsinga

Sú staða getur komið upp að endurskoða þarf friðlýsingarskilmála friðlýsts svæðis. Þetta getur gerst ef skilmálar eru ónákvæmir eða forsendur hafa breyst, til dæmis vegna breytinga á lífríki eða vegna aukinnar þekkingar á svæðinu. Einnig þarf stundum að breyta mörkum svæða, t.d. til að jaðarsvæði sem eru mikilvæg fyrir verndargildi friðlýsts svæðis hljóti vernd. Dæmi um slíkt er þegar mörk á fossum eru stækkuð svo að verndunin nái einnig til vatnasviðs þeirra. Annað dæmi er t.d. þegar firðir eru friðlýstir út í haf svo að vistkerfi þeirra sé verndað í heild sinni.

Með því að beita vistkerfisnálgun við endurskoðun eldri friðlýsinga er hægt að stuðla betur að því að verndargildi svæða viðhaldist. Vistkerfisnálgun er skilgreind í alþjóðlega samningnum um líffræðilega fjölbreytni (CBD) sem aðferð til að stjórna á heildstæðan hátt landi, vatni og öðrum lifandi auðlindum og í senn stuðla að verndun og sjálfbærri nýtingu þeirra. Vistkerfisnálgun snýst um að viðhalda heild og virkni vistkerfa og koma þannig í veg fyrir óafturkræfar afleiðingar. Undirstaða vistkerfisnálgunar er góð vísindaleg þekking á ferlum, virkni og samspili lífvera og umhverfis.²

Þegar hugað er að endurskoðun eldri friðlýsinga er mikilvægt að gera það með vistkerfisnálgun í huga þannig að verndun svæða sé sem markvissust. Við endurskoðanir skal verndargildi hvers svæðis metið, skilmálar skulu settir fram á skýran hátt og umgengisreglur útlistaðar.

Verkferill vegna endurskoðunar á friðlýsingu er sá sami og við friðlýsingar almennt, sjá kafla 2.2.

---

² Sjá frekari upplýsingar hér:

<https://www.cbd.int/ecosystem/>

http://ecosystemsknowledge.net/ecosystem_approach

http://www.parliament.uk/documents/post/postpn_377-ecosystem-approach.pdf

3. Stjórnunar- og verndaráætlanir

Umhverfisstofnun ber ábyrgð á því að gera stjórnunar- og verndaráætlanir fyrir öll friðlýst svæði í umsjón stofnunarinnar. Umhverfisstofnun vinnur forgangsörðun fyrir gerð stjórnunar- og verndaráætlana sem gefin er út á heimasíðu stofnunarinnar annað hvert ár. Nánar hér: <http://ust.is/einstaklingar/nattura/forgangsrodun-aaetlana/>.

Stjórnunar- og verndaráætlanir eru unnar samkvæmt lögum um náttúruvernd nr. 60/2013, 13. gr. og 81. gr. Slík áætlun er unnin fyrir hvert og eitt friðlýst svæði í umsjón Umhverfisstofnunar og fyrir hvert nýtt svæði sem er friðlýst. Stefnan er að stjórnunar- og verndaráætlanir séu hnit- og aðgerðarmiðaðar og skulu þær gilda í 10 ár frá útgáfu. Með stjórnunar- og verndaráætlun fylgi aðgerðaráætlun til fimm ára. Í stjórnunar- og verndaráætlun skal meðal annars fjalla um:

- ✓ Landnýtingu
- ✓ Landvörslu
- ✓ Vöktun
- ✓ Uppbyggingu
- ✓ Fræðslu og miðlun upplýsinga
- ✓ Verndaraðgerðir
- ✓ Aðgengi ferðamanna, þ. á m. fólks með hreyfihömlun

Heimilt er að setja í stjórnunar- og verndaráætlun sérstakar reglur um umferð manna og dvöl á viðkomandi svæði, ásamt reglum um önnur atriði er greinir í IV kafla laga nr. 60/2013 um náttúruvernd, þar sem fjallað er um almannarétt, útivist og umgengni. Í kafla 4.3. er fjallað nánar um efnisyfirlit og efnistöð stjórnunar- og verndaráætlana.

Útgefnar stjórnunar- og verndaráætlanir má sjá hér: <http://ust.is/umhverfisstofnun/utgefid-efni/verndaraetlanir/>

Stjórnunar- og verndaráætlanir í vinnslu má sjá hér:

<http://ust.is/einstaklingar/nattura/verndaraetlanir-i-vinnslu/>.

3.1. Gerð stjórnunar- og verndaráætlana

Hér að neðan er vinnulýsing um gerð stjórnunar- og verndaráætlana, sem sett er fram til að tryggja góð, vönduð og samræmd vinnubrögð og að vinnuferlið sé í samræmi við lög. Vinnuferlið skal vera skýrt, gagnsætt og allir þættir verkefnisins skilgreindir með skýrum hætti.

Almennt um verkefnið:

a) Ákvörðun um hvaða stjórnunar- og verndaráætlun skal vinna er tekin í samræmi við [forgangsörðun stjórnunar- og verndaráætlana](#) sem unnin er af teymi friðlýsinga og áætlana og uppfærð á tveggja ára fresti. Sé nýtt svæði friðlýst fer það fram fyrir forgangsörðun en

samkvæmt 1. mgr. 81. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd skal tillaga að stjórnunar- og verndaráætlun liggja fyrir innan 12 mánaða frá gildistöku friðlýsingar.

b) Við gerð stjórnunar- og verndaráætlana skal skýrslan Handbók um stjórnun friðlýstrasvæðis í umsjón Umhverfisstofnunar höfð til hliðsjónar.

c) Stjórnunar- og verndaráætlanir Umhverfisstofnunar eru skýrar, hnitmiðaðar og aðgerðamiðaðar. Sé þörf á nánari umfjöllun um tiltekin atriði skal hún birt á síðu friðlýsta svæðisins á heimasíðu Umhverfisstofnunar.

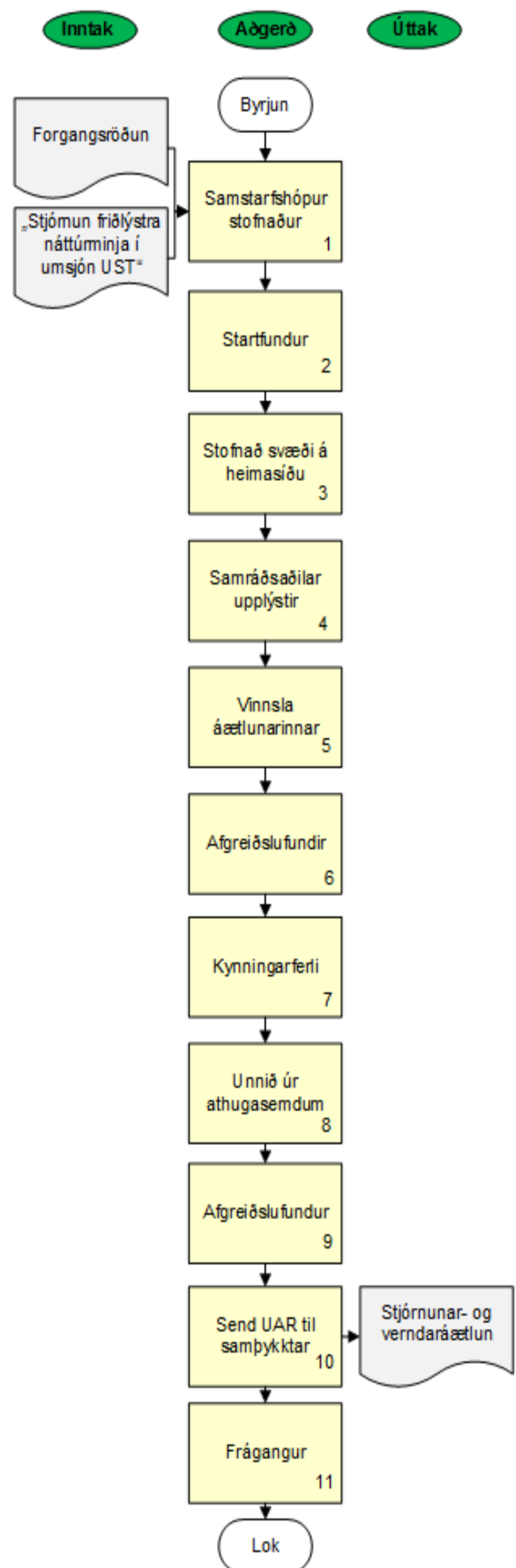
d) Stjórnunar- og verndaráætlanir skulu unnar í samstarfi við eigendur lands, viðkomandi sveitarstjórnir, Náttúrufræðistofnun Íslands og eftir atvikum aðrar fagstofnanir og hagsmunaaðila. Teymistjóri upplýsir Náttúrufræðistofnun Íslands í upphafi árs um þær áætlanir sem fyrirhugað er að vinna á árinu.

1. Samstarfshópur stofnaður

Stofnaður er samstarfshópur um gerð stjórnunar- og verndaráætlunar þar sem í eiga sæti eigendur svæðisins og fulltrúi viðkomandi sveitarstjórnar. Sé íslenska ríkið eigandi lands skulu Ríkiseignir vera upplýstar á sama hátt og samráðsaðilar. Sé um að ræða þjóðlendu skal einnig upplýsa forsætisráðuneyti. Heimilt er að aðrir eigi sæti í samstarfshópnum eftir atvikum og eftir því sem þurfa þykir. Að jafnaði skal eiga sæti í hópnum einn sérfræðingur teymis friðlýsinga og áætlana og sérfræðingur teymis náttúruverndar norður eða teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suðurs, eftir því sem við á. Sérfræðingur Umhverfisstofnunar skal vera formaður samstarfshópsins. Miðað skal við að fulltrúar í samstarfshóp séu ekki fleiri en 5 að jafnaði.

2. Startfundur

Á fyrsta fundi samstarfshóps er unnin verk- og tímaáætlun og samráðsáætlun. Í verk- og tímaáætlun er eftirfarandi tilgreint að lágmarki:

- Almennt um verkefnið og forsendur þess
- Tímarammi verkefnis og einstakra áfanga þess
- Áfangaskiptingu verkefnis og skilgreinda afurð hvers áfanga
- Kynningar og athugasemdaferli
- Áætlaðan útgáfutíma stjórnunar- og verndaráætlunar.

Í samráðsáætlun skal eftirfarandi tilgreint að lágmarki:

- Tilgangur og markmið samráðs
- Hverjir eru samráðsaðilar (og þar með hagsmunaaðilar). Sjá lista meðfylgjandi skjalinu sem hafður skal til hliðsjónar þegar samráðs/hagsmunaaðilar eru greindir.
- Hlutverk samráðsaðila
- Fyrirkomulag samráðs
- Tímasetning samráðs
- Upplýsingar um almennt kynninga- og athugasemdaferli.
- Hvort ástæða þykir að halda opinn samráðsfund vegna stefnumótunar.

3. Stofnað svæði á heimasíðu Umhverfisstofnunar

Sett upp svæði fyrir gerð stjórnunar- og verndaráætlunar á heimasíðu Umhverfisstofnunar. Þegar verk- og tímaáætlun og samráðsáætlun hafa verið samþykktar af samstarfshóp óskar ábyrgðarmaður máls eftir að umsjónarmaður heimasíðu setji upp síðu á heimasíðu Umhverfisstofnunar fyrir gerð stjórnunar- og verndaráætlunar. Á síðunni skulu koma fram upplýsingar um svæðið í stuttu máli og hvers vegna það er friðlýst, hverjir eiga sæti í samstarfshóp og tenglar á verk- og tímaáætlun og samráðsáætlun. Þá skal einnig koma fram hver er ábyrgur fyrir vinnunni fyrir hönd Umhverfisstofnunar og upplýsingar um netfang viðkomandi og síma Umhverfisstofnunar.

4. Samráðsaðilar upplýstir um gerð stjórnunar- og verndaráætlunar

Þegar verk- og tímaáætlun og samráðsáætlun hafa verið samþykktar eru samráðsaðilar upplýstir um að vinnuferlið sé hafið, hver sé tilgangur með gerð stjórnunar- og verndaráætlunar og bent á svæðið sem sett var upp á heimasíðu Umhverfisstofnunar í lið 3. Þá skal jafnframt upplýsa um hvenær formlegt kynningarferli hefst og hvenær gert er ráð fyrir að lokaútgáfa verði tilbúin. Upplýst skal um tilvist Handbókar um stjórnun friðlýstra svæða í umsjón Umhverfisstofnunar og hvar hana er að finna. Þá skulu samráðsaðilar hvattir til að kynna sér vinnu við gerð áætlunarinnar og bent á að ábendingum og athugasemdum sem nýtast munu við gerð hennar er fagnað. Jafnframt skal óskað eftir því við stofnanir og rannsóknaraðila að þeir upplýsi um það ef þeir hafa undir höndum gögn sem nýtast geta við gerð áætlunarinnar.

5. Vinnsla áætlunarinnar

Ábyrgðarmaður máls aflar gagna. Farið er yfir fyrirbyggjandi upplýsingar, þær greindar þar sem áhersla er lögð á að greina aðalatriðin. Við gerð stjórnunar- og verndaráætlana er stuðst við þær upplýsingar sem þegar eru til og/eða útvega má með auðveldum hætti.

Yfirkaflar skulu að jafnaði vera fjórir: Inngangur; Lýsing á svæðinu (1. og 2. kafli), markmið, stefna og leiðir (3. kafli) og að lokum 4. kafli, sérreglur. Dæmi um efnisyfirlit er meðfylgjandi vinnulýsingunni, en hafa ber í huga að efnistösk skulu aðlöguð að hverju svæði fyrir sig. Þegar um er að ræða fólkvanga ber þriðji kafli heitið Markmið og stefna, en óskað skal eftir því við sveitarfélag að unnin verði aðgerðaáætlun vegna fólkvangsins og skal vísað til hennar í stjórnunar- og verndaráætlun. Ástæða þessa er að sveitarfélög bera ábyrgð á rekstri fólkvanga.

Samstarfshópurinn skiptir með sér verkum við skrif áætlunarinnar, en ritstjórn er í höndum sérfræðings Umhverfisstofnunar.

6. Afgreiðslufundir

Þegar fyrir liggja drög að stjórnunar- og verndaráætlun sem samþykkt hafa verið af samstarfshópi um gerð áætlunarinnar er málið sett á dagskrá afgreiðslufundar sviðs friðlýsinga og starfsleyfa. Þeir sem boðaðir eru á fundinn eru sviðsstjórar sviðs friðlýsinga og starfsleyfa og sviðs náttúru, hafs og vatns, teymisstjórar teymis friðlýsinga og áætlana, og teymis náttúruverndar norður eða teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður, eftir því um hvaða svæði ræðir, ásamt þeim sérfræðingi sem hefur umsjón með svæðinu og ábyrgðarmaður stjórnunar- og verndaráætlunar. Á afgreiðslufundinum er áætlunin lögð fram til samþykktar fyrir almennt kynningarferli.

Að loknum afgreiðslufundi eru gerðar lagfæringar á stjórnunar- og verndaráætlun í samræmi við niðurstöðu afgreiðslufundar. Ábyrgðarmaður áætlunarinnar kynnir niðurstöðu fundarins fyrir samstarfshóp. Samþykki samstarfshópur ekki breytingartillögurnar skal hann vinna nýjar tillögur sem eru síðan lagðar fyrir afgreiðslufund. Þegar samþykki afgreiðslufundar og samstarfshóps liggja fyrir er stjórnunar- og verndaráætlunin auglýst í opnu kynningarferli.

7. Kynningarferli

Drög að stjórnunar- og verndaráætlun eru lögð fram til kynningar þar sem allir geta lagt fram ábendingar eða athugasemdir. Sérstaklega er óskað eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands og Minjastofnunar Íslands. Sett er upp svæði á heimasíðu Umhverfisstofnunar þar sem drögin eru lögð fram, vinnuferlið kynnt og svæði til að senda athugasemdir. Drögin skulu líka auglýst á heimasíðu sveitarfélags sé þess kostur og í fjölmiðlum, sé þess talin þörf. Hagsmunaaðilum er sent bréf þar sem vakin er athygli á kynningarferlinu, auk þess sem sett er frétt á heimasíðu Umhverfisstofnunar og þá miðla sem stofnunin notar hverju sinni. Metið er hverju sinni hvort auglýsa skuli í staðarblaði. Auglýsingaferlið skal standa í sex vikur.

8. Unnið úr athugasemdum

Að loknum auglýsingatíma vinnur samstarfshópur úr athugasemdum hafi einhverjar borist. Öllum athugasemdum skal svarað, ýmist með bréfi eða tengil á greinargerð sem er birt á heimasíðu Umhverfisstofnunar, þar sem áætlunin sjálf er einnig birt.

9. Afgreiðslufundur

Þegar lokaskjal liggur fyrir skal það tekið fyrir á afgreiðslufundi með sömu formerkjum og lýst er í lið 6, en auk þess skal forstjóri boðaður á fundinn.

10. Send umhverfis- og auðlindaráðuneyti til samþykktar

Þegar stjórnunar- og verndaráætlun hefur verið samþykkt á afgreiðslufundi er hún undirrituð af forstjóra Umhverfisstofnunar og ábyrgðarmanni máls. Áætlunin er því næst send ráðherra til staðfestingar. Umhverfis- og auðlindaráðuneyti ber ábyrgð á að staðfesting og gildistaka áætlunarinnar sé auglýst í Stjórnartíðindum B.

11. Frágangur

Þegar stjórnunar- og verndaráætlun hefur verið staðfest af ráðherra ber ábyrgðarmaður máls ábyrgð á því að undirritað eintak berist skjalaverði. Þá óskar ábyrgðarmaður máls eftir því við umsjónarmann heimasíðu að áætlunin sé birt á heimasíðu ásamt viðbótargögnum sem aflað var við undirbúning að gerð áætlunarinnar ef einhver eru. Þá er einnig sett frétt á heimasíðu Umhverfisstofnunar um að gefin hafi verið út stjórnunar- og verndaráætlun fyrir umrætt svæði.

Listi yfir mögulega samráðsaðila, aðlagð að hverju tilfelli fyrir sig:

✓ Minjastofnun Íslands	✓ Heimsminjanefnd UNESCO
✓ Náttúrufræðistofnun Íslands	✓ ISAVIA
✓ Náttúrustofur	✓ Katla Geopark
✓ Vatnajökulspjóðgarður	✓ Rannsóknarsetur Háskóla Íslands
✓ Umhverfis- og auðlindaráðuneyti	✓ Reykjanes Geopark
✓ Hafrannsóknarstofnun	✓ Samstarfsnefnd um málefni þjóðlendna
✓ Vegagerðin	✓ Skipulagsstofnun
✓ Samgöngustofa	✓ Þjóðgarðurinn Þingvöllum
✓ Skógræktin	✓ Ferðafélag Íslands
✓ Skógræktarfélag Íslands	✓ Ferðafélagið Útivist
✓ Landgræðslan	✓ Ferðaklúbburinn 4x4
✓ Skotvís	✓ Fjallahjólabandalagið
✓ Útivistarfélag	✓ Flugmálafélag Íslands
✓ Ferðaskipuleggjendur	✓ Fuglavernd
✓ Náttúruverndarsamtök	✓ Félag hópferðaleyfishafa
✓ Ferðamálasamtök	✓ Félag leiðsögumanna
✓ Ríkiseignir	✓ Íslenski Alpaklúbburinn
✓ Biskupsstofa	✓ Íslenskir fjallaleiðsögumenn
✓ Ferðamálastofa	✓ Landeigendur
✓ Fiskistofa	✓ Landeigendafélög
✓ Flugmálastofnun	

✓ Landsamband hestamanna	✓ Melrakkasetur Íslands
✓ Landssamband hjólréiðamanna	✓ Náttúruverndarsamtök Íslands
✓ Landsamband veiðifélaga	✓ Samtök ferðapjónustunnar
✓ Landsamband skógræktarfélaganna	✓ Slysavarnarfélagið Landsbjörg
✓ Landssamtök landeigenda	✓ Rekstraraðilar innan svæðisins ef við á
✓ Landvernd	

Náttúrufræðistofnun Íslands sér um gerð vöktunaráætlunar fyrir hvert friðlýst svæði og skal hún fylgja stjórnunar- og verndaráætlun svæðisins. Árið 2017 hóf Náttúrufræðistofnun Íslands handa við gerð vöktunaráætlunar fyrir landið, þ.m.t. friðlýstu svæðin. Vinnan við gerð vöktunaráætlunar hélt áfram árið 2018, en þegar vöktunaráætlanir verða tilbúnar fyrir hvert svæði fyrir sig verða þær hluti stjórnunar- og verndaráætlunar fyrir svæðin. Staðlaður texti um vöktunaráætlanir fyrir stjórnunar- og verndaráætlanir er á Sharepointsíðu teymis friðlýsinga og áætlana.

Minjastofnun Íslands starfar samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012. Friðlýstar og aðrar friðaðar menningarminjar eru í umsjón Minjastofnunar Íslands og ber að hafa það í huga þegar mörkuð er framtíðarstefna innan friðlýstra svæða eða stefnt að framkvæmdum innan þeirra.

Umsagna Minjastofnunar Íslands og Náttúrufræðistofnunar Íslands er óskað um stjórnunar- og verndaráætlanir fyrir friðlýst svæði.

3.2. Efnisyfirlit og sniðmát fyrir stjórnunar- og verndaráætlanir

Stjórnunar- og verndaráætlunum er jafnan skipt upp í þrjú meginkafla. Meginreglan er sú að í 1. kafla er að finna yfirlit yfir lagalegan og stjórnsýslulegan ramma svæðisins, eignarhald, verndun þess og ákvæði. Í 2. kafla koma fram bakgrunnsupplýsingar fyrir svæðið og í 3. kafla er að finna stefnumótun, markmið og aðgerðir næstu ára.

Unnið hefur verið sniðmát fyrir stjórnunar- og verndaráætlanir Umhverfisstofnunar. Sniðmátið má finna á Sharepoint>teymi friðlýsinga og áætlana>05 stjórnunar- og verndaráætlanir og heitir skjalið SNIÐMÁT_stjórnunar og verndaráætlun. Í sniðmátinu má finna form fyrir allar helstu fyrirsagnir, myndastærðir og textasnið sem notað er í stjórnunar- og verndaráætlunum. Jafnframt er í sniðmátinu listi yfir algengar árlegar aðgerðir í aðgerðaáætlun og yfirlit yfir algengar sérreglur. Tryggir þetta samræmi í uppsetningu áætlana. Í sniðmáti er einnig sett fram efnisyfirlit yfir helstu þætti sem fram þurfa að koma í stjórnunar- og verndaráætlunum. Staðfæra þarf þó kaflaskiptingu að hverju svæði fyrir sig. Hér að neðan má sjá dæmi um efnisyfirlit stjórnunar- og verndaráætlana:

1. Inngangur

1.1. Samráð

1.2. Eignarhald og umsjón

1.3. Lagalegur og stjórnsýslulegur rammi

1.4. Verndargildi og verndarflokkur

2. Lýsing á svæðinu

2.1. Mörk svæðisins

2.1.1. Tengsl við áhrifasvæði

2.1.2. Aðkomuleiðir

2.2. Náttúruminjar

2.2.1. Jarðminjar

2.2.2. Gróður og vistgerðir/jarðvegur

2.2.3. Dýralíf

2.2.4. Vatnshlot

2.3. Menningarminjar

2.4. Landnotkun

2.4.1. Landbúnaður

2.4.2. Veiðar

2.4.3. Kvikmyndataka og ljósmyndun

2.4.4. Ferðapjónusta og útivist

2.5. Helstu ógnir

2.6. Innviðir og mannvirki

2.6.1. Landvarsla

2.6.2. Byggingar

2.6.3. Aðgengi

2.6.4. Vegir, slóðar og bílastæði

2.6.5. Stígar og gönguleiðir

2.6.6. Reiðleiðir

2.6.7. Hjólaleiðir

2.6.8. Skilti

2.6.9. Sorp og sorpflokkun

2.7. Öryggismál

2.8. Fræðsla og kynning

2.9. Mönnuð og ómönnuð loftför

2.10. Rannsóknir og vöktun

3. Markmið, stefna og leiðir

3.1. SVÓT greining

3.2. Svæðisskipting

3.2.1. Tengsl við áhrifasvæði

3.3. Náttúruminjar

3.3.1. Jarðminjar

3.3.2. Gróður og vistgerðir/jarðvegur

3.3.3. Dýralíf

3.3.4. Vatnshlot

3.4. Menningarminjar

- 3.5. Landnotkun
  - 3.5.1. Landbúnaður
  - 3.5.2. Veiðar
  - 3.5.3. Kvikmyndataka og ljósmyndun
  - 3.5.4. Ferðapjónusta og útivist
- 3.6. Helstu ógnir
- 3.7. Innviðir og mannvirki
  - 3.7.1. Landvarsla
  - 3.7.2. Byggingar
  - 3.7.3. Aðgengi
  - 3.7.4. Vegir, slóðar og bílastæði
    - 3.7.4.1. Námur
  - 3.7.5. Stígar og gönguleiðir
  - 3.7.6. Reiðleiðir
  - 3.7.7. Hjólaleiðir
  - 3.7.8. Skilti
  - 3.7.9. Sorp og sorpflokkun
- 3.8. Öryggismál
- 3.9. Fræðsla og kynning
- 3.10. Mönnuð og ómönnuð loftför
- 3.11. Rannsóknir og vöktun
- 4. Sérstakar reglur um umferð og dvöl
  - Viðauki I
  - Viðauki II
  - Viðauki 111
  - Viðauki IV

Vinna skal áætlanir í sniðmáti til að gætt sé samræmis í uppsetningu og efnistöfum áætlana.

3.3. Gerð stjórnunar- og verndaráætlana fyrir fólkvangar

Verkferillinn er að miklu leyti hinn sami fyrir fólkvangar og önnur friðlýst svæði, þó með undantekningum. Þar sem fólkvangar eru í umsjón sveitarfélaga eru aðgerðir á ábyrgð þeirra. Þess er óskað að sveitarfélögin setji saman aðgerðaáætlun sem lögð er fram samhliða stjórnunar- og verndaráætlun svæðisins.

Þriðji kafli stjórnunar- og verndaráætlunar fyrir fólkvang heitir því *Markmið og stefna* en ekki *Markmið, stefna og leiðir*, líkt og í áætlunum annarra svæða. Í honum er aðeins framsetning á stefnumótun svæðisins en engar aðgerðir. Þess í stað er vísað í aðgerðaráætlun sveitarfélagsins.

3.4. Leiðbeiningar um svæðisskiptingar/zoning (IUCN)

Við gerð stjórnunar- og verndaráætlana er hægt að svæðisskipta friðlýstum svæðum og þannig skilgreina betur með hvaða hætti á að stjórna og vernda tiltekna hluta svæðisins. Innan eins friðlýsts svæðis getur verið um margs konar landnýtingu að ræða ásamt því að verndargildi svæða getur verið fjölbreytt og ákjósanlegar verndarráðstafanir misjafnar eftir aðstæðum. Svæðisskipting býður því upp á möguleika til betri og hnitmiðaðri stjórnunar. Þá gerir svæðisskiptingin það að verkum að hægt er að setja sérreglur sem gilda aðeins á afmörkuðum hluta friðlýsts svæðis, þar sem slíkar reglur eiga við.

Gott er að hafa eftirtalda þætti til hliðsjónar við vinnu við svæðisskiptingu:³

- Hafa mismunandi hlutar hins friðlýsta svæðis mismunandi verndargildi?
- Er svæðið að hluta til mjög viðkvæmt, t.d. vegna lífríkis/búsvæði tegunda, varpfugla, er þar selalátur, fellisvæði, burðarsvæði hreindýra t.d.?
- Þarf að huga að mismunandi stýringu innan svæðisins, t.d.:
  - Viðkvæm svæði þar sem ekki er æskilegt að beina umferð fólks, eða þar sem einhverjar takmarkanir eru á umferð til verndunar búsvæða, viðkvæmra jarðminja eða gróðurs t.d.
  - Svæði þar sem umferð skal beint sérstaklega og þar sem þegar eru innviðir eða þar sem gert er ráð fyrir frekari innviðaupbyggingu.
  - Svæði sem eru hættuleg og þar sem þarf að stýra umferð vegna öryggissjónarmiða.
- Við svæðisskiptingu þarf að huga að framtíðarsýn svæðisins og skal tekið mið af því hvar er gert ráð fyrir mikilli uppbyggingu, hvar er ekki gert ráð fyrir neinni uppbyggingu o.s.frv.
- Huga þarf að mismunandi landnýtingu innan svæðisins, t.d. hvort um sé að ræða landbúnaðarsvæði, þéttbýli eða svæði þar sem enn eru hefðbundnar nytjar á borð við dúntekju eða berjatínslu.

3.5. Aðrar skipulagsáætlanir

3.5.1. Landsskipulagsstefna

Markmið landsskipulagsstefnu er að setja fram leiðarljós um landnotkun, nýtingu lands og landgæða sem tryggir öryggi og heildarhagsmuni við gerð skipulagsáætlana og stuðlar að sjálfbærri þróun og skilvirkri áætlanagerð. Þá er landsskipulagsstefnu ætlað að stuðla að samræmingu í stefnumótun ríkis og sveitarfélaga um landnotkun og nýtingu lands.

Samkvæmt reglugerð um landsskipulagsstefnu skulu sveitarfélög taka mið af landsskipulagsstefnu við gerð svæðis- og aðalskipulagsáætlana eða breytinga á þeim og, eftir því sem við á, samræma þær landsskipulagsstefnu innan fjögurra ára frá samþykkt hennar.

---

³ Sjá itarefni: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.850.5207&rep=rep1&type=pdf>

Í stefnunni er sett fram stefna um hvernig stjórnvöld skuli vinna að skipulagsmálum og byggir hún á fjórum leiðarljósum:

- Að skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að sjálfbærri þróun.
- Að skipulag byggðar og landnotkunar sé sveigjanlegt og stuðli að seiglu gagnvart samfélags- og umhverfisbreytingum.
- Að skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að lífsgæðum fólks.
- Að skipulag byggðar og landnotkunar styðji samkeppnishæfni landsins alls og einstakra landshluta.

Landsskipulagsstefna 2015-2026 felur í sér stefnu um fjögur viðfangsefni:

- Skipulag á miðhálandi Íslands
- Skipulag í dreifbýli
- Búsetumynstur og dreifing byggðar
- Skipulag á haf- og strandsvæðum

Nánar um landsskipulagsstefnu á síðunni: www.landsskipulag.is.

3.5.2. Aðal- og deiliskipulag

Stjórnunar- og verndaráætlanir eiga að styðja við gildandi aðal- og deiliskipulag svæðanna. Sé ekki samræmi á milli ákvæða stjórnunar- og verndaráætlana og skipulaga eru það ákvæði skipulaga sem gilda. Komi upp málefni við gerð stjórnunar- og verndaráætlana sem eru á skjön við gildandi áætlanir sveitafélaga þarf að kanna vilja sveitafélaga til að breyta sínu skipulagi.

Aðal- og deiliskipulög er að finna á heimasíðu Skipulagsstofnunar, <http://skipulag.is> í skipulagsvefsjá og hjá skipulagsfulltrúum sveitarfélaga.

3.6. Gagnaöflun

Þinglýst landamerkjabréf jarða og annarra landsvæða ásamt öðrum jarðaskjölum er að finna hjá Þjóðskjalasafni Íslands og eftir atvikum hjá viðkomandi sýslumannsembættum. Þjóðskjalasafn Íslands hefur einnig skannað fjölda heimilda er varða jarðir og landsvæði og er hægt að finna þau á vefslóðinni www.jardavefur.skjalasafn.is. Í þeim heimildum getur verið að finna upplýsingar um óbein réttindi innan landsvæða og hverjir rétthafar þeirra eru. Fasteignaskrá Þjóðskrár Íslands heldur utan um landeignaskrá á rafrænu formi og er unnt að fletta upp þinglýstum eigendum fasteigna á vef stofnunarinnar www.skra.is.

Í úrskurðum óbyggðanefndar (www.obyggdanefnd.is) er að finna samantekt sögulegra heimilda jarða og annarra landsvæða sem til meðferðar hafa verið hjá nefndinni og taka þær m.a. til afmörkuna, nýtingar og eignarhalds landsvæða. Samantektin er unnin af sérfræðingum hjá Þjóðskjalasafni Íslands.

Aðrar heimildir um jarðir og önnur landsvæði er að finna í útgefnum ritum og skýrslum.

3.7. Kortagerð

Þörf á kortavinnslu vegna friðlýsinga og vinnslu stjórnunar- og verndaráætlana skal liggja fyrir við vinnslu fjárhagsáætlunar teymisins. Teymisstjóri sendir upplýsingarnar til sviðsstjóra áður en vinna við rekstraráætlun hefst ár hvert. Kortagerðin er almennt unnin hjá Landmælingum Íslands en í einhverjum tilfellum hafa sveitarfélögin möguleika á að vinna kortin sjálf og skal sá möguleiki ætíð kannaður einnig.

Á kortum sem unnin eru fyrir Umhverfisstofnun skal vera staðlað form. Á kortunum skal sett fram eftirtalið:

- ✓ Merki Umhverfisstofnunar
- ✓ Upplýsingar um stærð svæðis
- ✓ Öll örnefni sem fram koma í friðlýsingarskilmálum eða stjórnunar- og verndaráætlun.
- ✓ Engin hálf örnefni
- ✓ Norðurör
- ✓ Innfellt kort af Íslandi sem sýnir staðsetningu svæðisins
- ✓ Mörk annarra friðlýstra svæða í nágrenninu ef við á
- ✓ Kortaskýringar
- ✓ Mælistika

3.8. Aðrar áætlanir fyrir friðlýst svæði

Öryggishandbók skal gerð fyrir öll svæði í umsjón Umhverfisstofnunar og sjá sérfræðingar svæðanna hjá Umhverfisstofnunar um að gera slíkar áætlanir fyrir þau svæði sem þeir hafa umsjón með. Sniðmát fyrir öryggisáætlun hefur verið gert og er að finna á Sharepoint. Misjafnt er eftir landsvæðum hvort öryggisáætlun nær yfir eitt einstakt svæði eða hvort hún fjallar um fleiri en eitt svæði. Miðast efnistöð hennar við vinnusvæði landvarða í viðkomandi landshluta.

Öryggisáætlanir skulu uppfærðar árlega, áður en landverðir taka til starfa.

Rekstraráætlun er á ábyrgð sviðsstjóra sviðs náttúru, hafs og vatns en sérfræðingar og teymisstjórar skili inn upplýsingum um sín svæði og teymi sem nýst geta við gerð rekstraráætlunar áður en hún hefst.

Framkvæmdaáætlun fyrir friðlýst svæði er unnin af teymi náttúruverndar norður og teymi þjóðgarðs og náttúruverndar suður og er það á ábyrgð sérfræðinga í teymunum að taka saman yfirlit yfir nauðsynlegar framkvæmdir á sínum svæðum. Teymisstjóri skal hafa yfirsýn yfir framkvæmdaþörf á friðlýstum svæðum. Sviðsstjóri sviðs náttúru, hafs og vatns ber ábyrgð á framkvæmdaáætlun.

3.8.1. Flugmálahandbók Íslands

Flugmálahandbókin er unnin í samræmi við Viðauka 15 frá Alþjóðaflugmálastofnuninni og eftir *Handbók um upplýsingaþjónustu flugmála*. Í handbókinni er kafli um sérreglur og tilmæli um flug yfir friðlýstum svæðum með viðkvæmu fuglalífi. Þar eru birtar þær reglur og þau tilmæli sem gilda varðandi flug yfir þessum svæðum.

Í handbókinni er vísað á heimasíðu Umhverfisstofnunar þar sem teknar hafa verið saman allar sérreglur sem gilda varðandi flug yfir friðlýstum svæðum í umsjón stofnunarinnar, auk þess sem þar er birt kort þar sem auðkennd eru sérstaklega þau friðlýstu svæði, sem og önnur svæði s.s. Látrabjarg, sem um gilda hverskonar sérreglur eða tilmæli um flug. Teymi friðlýsinga og áætlana ber ábyrgð á að uppfæra upplýsingar á heimasíðunni.

3.9. Friðlýsingaskýrsla

Í upphafi hvers árs skilar teymi friðlýsinga og áætlana skýrslu um friðlýsingar fyrra árs til umhverfis- og auðlindarráðherra. Í skýrslunni eru teknar saman upplýsingar um nýjar friðlýsingar og stjórnunar- og verndaráætlanir sem unnar hafa verið á árinu á undan, ásamt endurskoðunum á friðlýsingum og stjórnunar- og verndaráætlunum. Skýrslurnar eru birtar á heimasíðu Umhverfisstofnunar og má þær sjá hér: <http://ust.is/umhverfisstofnun/utgefid-efni/fridlysingar/>

3.10. Ástandsskýrsla

Ástandsskýrsla fyrir friðlýst svæði í umsjón Umhverfisstofnunar er gerð á ári hverju skv. 79. gr. náttúruverndarlaga. Annars vegar er um að ræða ástandsmat ferðamannastaða innan friðlýstra svæða og hins vegar ástandsmat svæða sem ekki flokkast sem ferðamannastaðir eða eru ekki undir álagi af völdum ferðamanna. Þá er upplýsingum safnað frá landvörðum, sérfræðingum Umhverfisstofnunar (einkum frá öðrum teyimum en teymi náttúruverndar norður og teymis Þjóðgarðs og náttúruverndar suður), umsjónaraðilum svæðanna og náttúruverndanefndum sveitarfélaga. Ástandsskýrsla er uppfærð í FileMaker (svæði heitir NV) en nýr gagnagrunnur er í smíðum. Þegar skýrslur liggja fyrir eru þær sendar umhverfis- og auðlindaráðuneyti til kynningar. Skýrslurnar eru birtar á heimasíðu Umhverfisstofnunar og má sjá þær hér: <http://ust.is/umhverfisstofnun/utgefid-efni/astand-fridlystra-svaeda/> Sérstök ástandsgreining ákveðinna landshluta hefur verið unnin síðan árið 2015 og tekur mið af friðlýstum svæðum sem eru ekki með reglulega umsjón. Slík greining var unnin fyrir Suður- og Vesturland árið 2015, Vestfirði og Norðurland eystra og vestra árið 2016 og Austurland og Suðvesturland árið 2017.

3.11. Rauði listinn

Umhverfisstofnun hefur á tveggja ára fresti gefið út svokallaðan rauðan lista yfir svæði sem eiga á hættu á að tapa verndargildi sínu. Listinn hefur verið gefinn út síðan 2010. Fram til ársins 2016 var SVÓT aðferðarfræði notuð við greiningu. Árið 2018 var nýtt verkfæri sem

miðar að því að meta gestaálag tekið í notkun. Ef svæði er undir álagi vegna náttúrulegra þátta og/eða vegna framkvæmda er það metið hverju sinni og fært á rauða listann þegar greining gefur tilefni til. Þessi málaflokkur er í endurskoðun og mótun fyrir framtíðarverklag.

4. Friðlýst svæði

Alls eru 114 friðlýst svæði á Íslandi árið 2018. Af þeim eru 3 þjóðgarðar, 44 náttúruvætti, 39 friðlönd, 4 friðlýst búsvæði, 22 fólkvangar og 2 svæði vernduð með sérlögum.

Samtals eru friðlýst svæði 22.161,2 km² en Vatnajökull nær yfir ríflega helming þess landsvæðis eða 14.141 km². Glerárdalur var friðlýstur sem fólkvangur 2016 og er því nýjasta svæðið sem er friðlýst. Umhverfisstofnun fer með umsjón 111 af 114 friðlýstum svæðum landsins en getur falið öðrum umsjónina og gerir þá umsjónarsamning (sjá nánar í kafla 5.1 um umsjónarsamninga). Þess ber að geta að Umhverfisstofnun fer með stjórnsýsluvald yfir fólkvöngum en að öðru leyti eru þeir í umsjón sveitarfélaga.

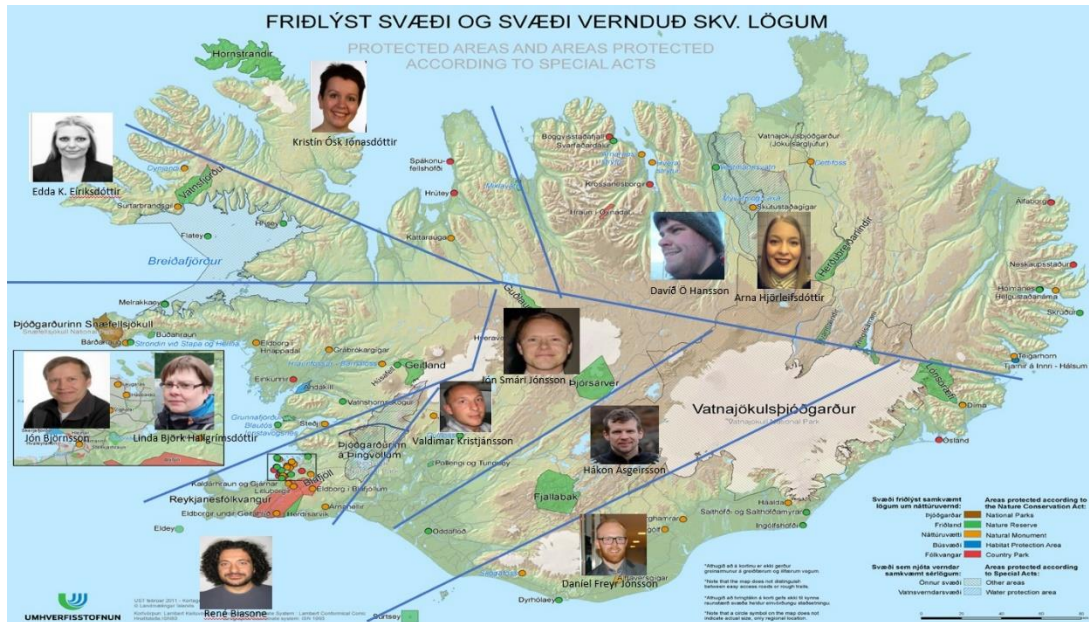
Teymisstjóri teymis friðlýsinga og áætla ber ábyrgð á því að gögnin séu uppfærð í hvert sinn sem friðlýstum svæðum fækkar eða fjölgar. Árið 2018 var gögnum bæði skilað sem „raunflatarmáli“ og „heildarflatarmáli“ til Hagstofu Íslands. Í heildarflatarmáli svæða eru teknar saman upplýsingar um öll svæði samanlagt en í raunflatarmáli hefur flatarmálið verið leiðrétt þar sem sama svæði er tvítekið í heildarflatarmálinu, t.d. þar sem tvö friðlýst svæði eða tveir friðlýsingaflokkar skarast á sömu spildunni.

4.1. Svæðisumsjón sérfræðinga hjá Umhverfisstofnun

Í teymi náttúruverndar norður og teymi þjóðgarðs og náttúruverndar suður starfa 9 sérfræðingar/þjóðgarðsvörður sem sinna friðlýstum svæðum. Landverðir eru fastráðnir við Gullfoss og Geysi og við Mývatn og Laxá. Á nokkrum öðrum svæðum vinna að auki starfsmenn sem sinna landvörslu í hlutastarfi eða hluta úr ári, utan sumartíma.

Verkferlar teymis náttúruverndar norður og teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður

Teymisstjórar bera ábyrgð á að þeir verkferlar sem teymin vinna eftir séu uppfærðir og leiðréttir eftir þörfum. Viðkomandi sviðsstjóri samþykkir breytingar og uppfærir í gæðahandbók í samráði við gæðastjóra.

Svæðaskipting og dreifing sérfræðinga og yfirlandvarða Umhverfisstofnunar sem fara með umsjón friðlýstra svæða.

4.1.1. Landvarsla og eftirlit

Sumarlandverðir eru ráðnir inn á vorin og sjá sérfræðingar teymis náttúruverndar norður og teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður ásamt sviðsstjóra um ráðningarnar.

Sérfræðingar og yfirlandverðir svæða sjá um að skipuleggja starf landvarða. Þeir setja upp vaktaplön og verkefnaáætlanir og sjá til þess að landverðir hafi aðgang að öllum þeim búnaði, verkfærum og tækjum sem nauðsynlegur er, þ.m.t. húsnæði og bifreiðum. Sérfræðingar halda einnig utan um tímaskráningu landvarða og fylla inn vegna launaútreikninga sem skilað er til launafulltrúa stofnunarinnar. Sérfræðingar annast móttöku nýrra landvarða og hafa umsjón með því að þeir séu settir inn í starfið. Um röðun í launaflokka, frítökurétt, vinnuskyldu, greiðslu ferðakostnaðar, vinnufatnað, árangursmat og starfslok vísast til stofnanasamnings Starfsgreinasambands Íslands annars vegar og Umhverfisstofnunar og Vatnajökulsþjóðgarðar hins vegar: <http://www.sgs.is/wp-content/uploads/2013/08/Stofnanasamningur-16052017-undirrita%C3%B0ur.pdf>

Dagleg störf landvarða geta verið ólík eftir svæðum en meginstarfsskyldur þeirra snúa að móttöku og fræðslu gesta, náttúruvernd og eftirliti og viðhaldi innviða. Landverðir koma einnig eftir atvikum að starfi innan gestastofa, þrifum á salernum, útfyllingu ástands mats, áætlunum svæða um starf og fleira. Að öðru leyti er vísað til handbókar Umhverfisstofnunar um landvörslu.

Landverðir skulu alla jafna hafa lokið landvarðanámskeiði og hafa gild landvarðaréttindi. Þá skulu þeir sækja námskeið í fyrstu hjálp á vegum Umhverfisstofnunar í byrjun tímabils, hafi þeir ekki gild skyndihjálparréttindi.

Í upphafi tímabils skulu landvarðahandbækur hvers svæðis fyrir sig uppfærðar fyrir sumarið og skal sérfræðingur sjá til þess að handbækur séu til fyrir landverði á þeirra svæðum.

Í landvarðahandbókum skal koma fram:

- ✓ Auglýsing hins friðlýsta svæðis
- ✓ Kort af friðlýsingarmörkum
- ✓ Reglugerð 190/2019
- ✓ 88. gr. laga 60/2013 um náttúruvernd, heimild til að stöðva athafnir og framkvæmdir
- ✓ Verkefnalýsing svæðisins
- ✓ Bakgrunnsupplýsingar um svæðið (dýralíf, plöntur, jarðfræði, ferðmennska og önnur landnýting og þjónusta, rannsóknir o.fl.)
- ✓ Öryggishandbók
- ✓ Vinnu- og umgengnisreglur
- ✓ Skrá yfir bæklinga, kort og rit sem tilheyra starfsstöðinni
- ✓ Eyðublöð til útfyllingar vegna aksturs utan vega

Landvarðahandbók stofnunarinnar var endurskoðuð í maí 2017.

4.2. Sjálfbóðaliðar

Sjálfbóðaliðar vinna við ýmis verkefni á náttúruverndarsvæðum í umsjón Umhverfisstofnunar. Sjálfbóðaliðaverkefnið, sem nefnist *Iceland Conservation Volunteers* og er alla jafna kallað *ICV*, snýst um það að ráða hæfa sjálfbóðaliða til að stuðla að náttúruvernd á friðlýstum svæðum. Sjálfbóðaliðarnir vinna í liðum (trail teams), jafnan 13 vikur í senn og er hverju liði stjórnað af liðsstjóra sem er sjálfbóðaliði sem hefur víðtæka reynslu af sjálfbóðaliðastarfi stofnunarinnar. Í mörgum tilvikum vinna sjálfbóðaliðar Umhverfisstofnunar á svæðum þar sem erfitt er að koma vélknúnum tækjum að vettvangi og notast því að mestu leyti aðeins við handafl og handverkfæri við vinnu sína.

Helstu verkefni sem sjálfbóðaliðar Umhverfisstofnunar vinna að snúa að endurheimt landslags og víðernis, upprætingu ágengra tegunda og verndun gróðurs og dýralífs með stýringu gesta á friðlýstum svæðum. Sjálfbóðaliðar vinna einnig að sérhæfðri göngustígagerð þar sem leitast er við að nota efni af svæðunum. Sjálfbóðaliðarnir fá þjálfun í göngustígagerð í upphafi tímabilsins. Í skiptum fyrir þeirra framlag njóta sjálfbóðaliðar Umhverfisstofnunar þess að fá fræðslu og þekkingu um náttúruvernd á Íslandi, sem oft nýtist þeim til framtíðar.

Ásamt erlendum sjálfbóðaliðum hafa nemendur við Fjölbrautaskólann í Ármúla og Menntaskólann í Hamrahlíð tekið þátt í sjálfbóðaliðastarfi Umhverfisstofnunar og er það

stefna stofnunarinnar að auka þátttöku framhaldsskólanema í sjálfbóðaliðastarfi í þágu náttúruverndar.

Alls komu 93 sjálfbóðaliðar frá 21 landi árið 2017. Sjálfbóðaliðar skiluðu alls 1825 dagsverkum og komu að 81 verkefni á 26 friðlýstum svæðum.

Tilhögun sjálfbóðaliðastarfsins

Í október – nóvember hvert ár ræðir umsjónarmaður sjálfbóðaliðastarfs við sérfræðinga og þjóðgarðsvörð um árangur sumarsins og verkefnapörf fyrir komandi ár. Ferlar er varða undirbúning sjálfbóðaliðastarfs og ráðningarferli er að finna í Gráskinnu, þeir eru á ensku.

Þegar ástandsgreining svæða liggur fyrir í lok árs er hægt að meta hvaða svæði þurfa á sjálfbóðaliðahópum að halda. Meðal þátta sem auka þörf á liðsauka sjálfbóðaliðanna eru:

- Traðk við gönguleiðir, myndun villustíga út frá gönguleiðum og almennt slæmt ástand á göngustígum.
- Þörf á stikun gönguleiða á afskektum svæðum, sérstaklega þar sem landverðir eru fáir eða ekki til staðar.
- Útbreiðsla ágengra tegunda.
- För í óbyggðum víðernum eftir utanvegaakstur.
- Villustígar í óbyggðum eða á svæðum þar sem viðkvæmt ástand náttúrunnar gerir göngustíga óæskilega.

Á tímabilinu janúar til mars er gróflega ákveðið hvar þurfi aðstoð frá sjálfbóðaliðum.

Þá er sett fram skipulag á verkefnum og aðgerðum sumarsins framundan. Skoðað er:

- Hvaða innviði þarf að byggja og viðhalda og á hvaða svæðum.
- Umfang og staðsetning ummerkja vegna utanvegaaksturs og villuslóða sem á að fjarlægja.
- Umfang verkefna er snúa að upprætingu ágengra tegunda.

Á tímabilinu mars til apríl ár hvert skal reikna nákvæman fjölda vinnuvikna og -daga fyrir sjálfbóðaliðavinnu sumarsins sem er framundan. Meta þarf þennan fjölda út frá þeim verkum sem ekki er hægt að vinna á annan hátt, t.d. með verktakavinnu.

Þeir sem óska eftir sjálfbóðaliðahópum á sín svæði skulu meta umfang verkefnanna eins nákvæmlega og hægt er. Mikilvægt er að allt efni og ráðstafanir sem nauðsynlegar eru til þess að sjálfbóðaliðateymi geti unnið sína vinnu vel, sé tilbúið áður en teymið mætir á svæðið. Einnig skulu vera til næg verkefni á svæðinu til að grípa í, svokölluð plan-B verkefni.

Á tímabilinu apríl til maí skal umsjónarmaður einnig vinna að heildarskipulagi verkefna fyrir sumarið, í samráði við sérfræðinga og þjóðgarðsverði. Þar skal tilgreint hvaða hópur verður á hvaða svæði í hverri viku sumarsins.

Umsjónarmaður sér um að vera í reglulegum samskiptum við sérfræðinga og aðra aðila á vettvangi til að tryggja að allt efni og búnaður sé tilbúinn þegar hóparnir mæta til vinnu á hverju svæði fyrir sig. Þá sér umsjónarmaður til þess að gisting sé tryggð fyrir hópinn tímanlega. Hann sér um að verkefnaplani sumarsins sé framfylgt og vinnur að úrlausn þeirra vandamála sem koma upp og að liðin vanhagi ekki um neitt á meðan á dvöl þeirra stendur.

4.3. Samkomulag vegna reksturs innan friðlýsts svæðis

Árið 2015 var unnið sniðmát að samkomulagi vegna reksturs innan friðlýstra svæða. Markmiðið með slíku samkomulagi er að Umhverfisstofnun og rekstraraðilar innan friðlýstra svæða vinni sameiginlega að verndun svæðisins með það að markmiði að draga sem mest úr neikvæðum umhverfisáhrifum á friðlýstu svæðin og að hafa sem allra minnst áhrif á náttúruna. Með samkomulaginu eru rekstraraðilar hvattir til að kynna sér leiðir til að draga úr mengun, flokka úrgang o.fl. Slíkt samkomulag er ekki bindandi en með undirritun þess er staðfestur vilji rekstraraðila til að draga úr neikvæðum umhverfisáhrifum rekstursins auk þess sem þeim rekstraraðilum sem huga að umhverfismálum er veitt viðurkenning. Stefnt er að því að stuðla að undirritun slíks samkomulags við alla rekstraraðila sem hafa fastan rekstur á friðlýstum svæðum. Í sumum nýjum friðlýsingarskilmálum kveðið á um að rekstraraðilar skuli gera slíkt samkomulag. Þá er einnig stefnt að því að í framtíðinni munu slík samkomulög standa þeim ferðaþjónustuaðilum til boða sem koma með hópa inn á friðlýst svæði. Þau fyrirtæki sem skrifað hafa undir slíkt samkomulag eru:

- ✓ Hótel Flókalundur, friðlandinu Vatnsfirði.
- ✓ Ferðafélag Íslands, Landmannalaugar.
- ✓ Gullfosskaffi

Gerð nýrra samkomulaga

Sérfræðingur svæðis ber ábyrgð á að gera lista yfir þá rekstraraðila sem staðsettir eru með fastan rekstur innan þeirra friðlýstu svæða sem hann ber ábyrgð á. Við gerð nýrra samkomulaga skal sérfræðingur svæðis kynna fyrir rekstraraðilum fyrirkomulag samkomulagsins og markmið þess. Hafi aðilar áhuga á að skrifa undir slíkt samkomulag skal sérfræðingur stofna mál í GoPro. Áður en samkomulag er undirritað skal sérfræðingur gera úttekt á eftirfarandi þáttum og veita rekstraraðilum upplýsingar um úrbætur ef þörf krefur:

- a) Gætt sé hófs við notkun hreinsiefna og forðast sé notkun á varnarefnum eða eiturefnum innan friðlýstra svæða sem geta spillt lífríki og vatni.
- b) Dregið sé úr úrgangsmyndun eins og hægt er og sá úrgangur er til fellur verði flokkaður.
- c) Notuð séu umhverfisvottuð efni þar sem því er við komið, svo sem hreinsiefni, sápur, málningu og viðarvörn.
- d) Eingöngu séu notaðar umhverfisvottaðar salernis- og handþurrkupappír sem og servíettur.
- e) Frárennismál séu til fyrirmyndar og þannig frágengin að þau valdi sem minnstum umhverfisáhrifum og að unnið sé í samræmi við gildandi reglugerð.

- f) Geymsla og flutningur á olíu séu tryggilega frágengin og viðbragðsáætlun sé til staðar, verði óhöpp.
- g) Mannvirki falli vel að umhverfinu þannig að sjónræn áhrif þeirra verði sem minnst
- h) Reksturinn skapi snyrtilegt, skilvirkt og fræðandi umhverfi og styðji jákvæða ásýnd svæðisins.

Sniðmát að samkomulagi er að finna á slóðinni:

Sharepoint>náttúrusvæðateymi>skjalageymsla>14 Samkomulag vegna reksturs á friðlýstum svæðum.

4.4. Framkvæmdir og innviðauppbygging á friðlýstum svæðum

Umhverfisstofnun vinnur að framkvæmdum á friðlýstum svæðum víða um land og eru flestar þær framkvæmdir og viðhald á innviðum unnar af verktökum. Framkvæmdir á vegum Umhverfisstofnunar eru bæði langtímaverkefni og minni verkefni sem klárast á skemmri tíma. Landverðir, sjálfbóðaliðar og aðrir starfsmenn Umhverfisstofnunar vinna einnig að innviðauppbyggingu og viðhaldi innviða.

Innviðir á friðlýstum svæðum skulu ávallt falla vel að landslagi og hafa þann tilgang að standa vörð um verndargildi svæðis á sama tíma og tekið er á mótum gestum þess. Huga skal að því að viðhaldsþörf innviða sé lágmarkuð og að framkvæmdir séu afturkræfar þar sem það er hægt. Notkun mengandi efna skal haldið í lágmarki og huga þarf að sjálfbærni við efnisval þegar það er hægt.

Við umfangsmeiri framkvæmdir og innviðauppbyggingu Umhverfisstofnunar á friðlýstum svæðum skal stofnunin leita leyfis eða samþykkis sveitarfélags og eiganda/rétthafa lands eftir því sem við á.

Fjármagni til uppbyggingar innviða á friðlýstum svæðum er ráðstafað samkvæmt verkefnaáætlun landsáætlunar um uppbyggingu innviða til verndar náttúru og menningarsögulegum minjum.

Sérfræðingar teymis náttúruverndar norður og teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður sjá um utanumhald um framkvæmdir. Sviðsstjóri ber ábyrgð á framkvæmdum og kostnaðaráætlun tengdum þeim.

5. Umsjónarsamningar, ráðgjafanefndir og náttúruverndarnefndir sveitarfélaga

5.1. Umsjónarsamningar

Samkvæmt 85. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013 er Umhverfisstofnun heimilt að fela einstaklingum, sveitarfélögum eða öðrum lögaðilum umsjón og rekstur náttúruverndarsvæða að þjóðgörðum undanskildum. Greinin gildir þó ekki um fólkvanga enda er rekstur þeirra á vegum sveitarfélaga. Árið 2017 voru kynntar áætlanir Umhverfisstofnunar um nýtt sniðmát umsjónarsamninga þar sem þeim er skipt í þrjá flokka a, b og c og fara ákvæði samnings eftir álagi svæða, innviðum og umsjónarþörf. Sniðmát nýrra samninga er í vinnslu.

Gera skal samning um umsjón og rekstur á svæðinu sem um ræðir og staðfestir ráðherra samninginn. Til grundvallar samningnum skal liggja stjórnunar- og verndaráætlun svæðisins. Í samningnum skal meðal annars kveða á um réttindi og skyldur samningsaðila, menntun starfsmanna og gjaldtöku, sbr. 2. mgr. 92. gr. náttúruverndarlaga. Samningurinn felur ekki í sér vald til stjórnvaldsákvæðana. Með samningi er heimilt að fela umsjónaraðila eftirlit á umsjónarsvæðinu og er þá í samningnum kveðið á um eftirlitið, valdheimildir og upplýsingagjöf til Umhverfisstofnunar. Umhverfisstofnun hefur eftirlit með því að umsjónaraðili uppfylli samningsskuldbindingar.

Samkvæmt 86. gr. sömu laga er Umhverfisstofnun einnig heimilt að fela öðrum aðilum umsjón og rekstur á gestastofum á náttúruverndarsvæðum. Skal einnig gera sérsamning um slíka umsjón þar sem réttindi og skyldur samningsaðila koma fram og staðfestir ráðherra samninginn. Undanfarin níu ár hafa verið gerðir og undirritaðir umsjónarsamningar fyrir 35 friðlýst svæði. Fjögur þeirra (Dettifoss og fossaröð, Herðubreiðarlindir, Kringilsrárrani og Lónsöræfi) eru með ótímabundinn samning við Vatnajökulspjóðgarð en eitt svæði að auki var innlimað inn í þjóðgarðinn árið 2015.

Af hinum 30 samningum sem hafa verið gerðir eru sjö fyrir fólkvanga, en frá árinu 2015 þegar lög nr. 60/2013 um náttúruvernd tóku gildi eru fólkvangar í umsjón sveitarfélaga og verða þessir samningar því ekki endurnýjaðir.

Af eftirstandandi 23 svæðum hafa fimm samningar runnið út (2015-2016). Það eru því 18 svæði sem eru með gildandi samning. Ekki hefur verið ákveðið hvort samningarnir fimm sem runnið hafa út munu vera endurnýjaðir eða hvort svæðin fari aftur undir umsjón Umhverfisstofnunar. Forsenda endurnýjunar umsjónarsamnings er að gerð stjórnunar- og verndaráætlunar fyrir svæðið sé lokið en samkvæmt náttúruverndarlögum skal slík áætlun liggja fyrir áður en gerður er umsjónarsamningur.

Gildandi umsjónarsamningar um friðlýst svæði:

Friðlýst svæði	Umsjónaraðili
Kaldárhraun og Gjárnar, Litluborgir, Hleinar, Stekkjarhraun	Hafnarfjörður
Fossvogsbakkar, Háubakkar og Laugarás	Reykjavík

Arnarnes- og Ystuvíkurstrýtur	Erlendur Bogason
Blábjörg í Berufirði	Eigendur jarðarinnar Fagrahvamms
Garðahraun, Vífilsstaðahraun og Maríuhellar, Gálghhraun, Skerjafjörður, Vífilsstaðavatn.	Garðabær
Vatnshornsskógur	Skógrækt Reykjavíkur
Kalmanntshellir	Eigendur jarðanna Kalmanstungu I og II
Skerjafjörður	Kópavogur
Teigarhorn	Djúpivogshreppur
Álafoss, Tungufoss, Bringur og Varmárósar	Mosfellsbær

Teymisstjórar teymis náttúruverndar norður og teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður bera ábyrgð á forgangsröðun umsýjarsamninga fyrir friðlýst svæði.

5.2. Hlutverk náttúruverndarnefnda

Náttúruverndarnefndir starfa á vegum sveitarfélaga og skal sveitarstjórn kjósa í nefndina á fjögurra ára fresti og tilnefna formann. Skal tilkynna Umhverfisstofnun um kjör í nefndir eftir hverjar sveitarstjórnarkosningar. Hlutverk náttúruverndarnefnda er að vera sveitarstjórnnum ráðgjafandi varðandi náttúruverndarmál, stuðla að náttúruvernd á sínum svæðum og gera tillögur um úrbætur til sveitarstjórnar og Umhverfisstofnunar. Umhverfisstofnun veitir náttúruverndarnefndum ráðgjöf, óski þær eftir henni. Í lok hvers árs senda náttúruverndarnefndir Umhverfisstofnun skýrslu um störf sín á árinu. Teymisstjórar teymis náttúruverndar norður og teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður eru ábyrgir fyrir móttöku gagnanna en geta falið öðrum sérfræðingum teymanna að halda utan um gagnaskilin. Gögnunum skal skilað fyrir árlegan fund en skv. náttúruverndarlögum skulu Umhverfisstofnun, fulltrúar náttúruverndarnefnda og forstöðumenn náttúrustofa funda að minnsta kosti einu sinni á ári. Sá fundur er yfirleitt haldinn samhliða ársfundi umsýjaraðila friðlýstra svæða. Nánar er kveðið á um náttúruverndarnefndir sveitarfélaga í 14. gr. laga um náttúruvernd.

5.3. Ársfundir

Samkvæmt 14. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd skulu Umhverfisstofnun, fulltrúar náttúruverndarnefnda og forstöðumenn náttúrustofa funda árlega. Sá háttur hefur verið hafður á að halda þann fund annan fimmtudag í nóvember ár hvert. Ársfundur Umhverfisstofnunar og umsýjaraðila friðlýstra svæða hefur verið haldinn degi síðar. Sú hefð hefur skapast að ársfundur náttúruverndarnefnda friðlýstra svæði hefur verið haldinn annað hvert ár á höfuðborgarsvæðinu eða í nágrenni þess og hitt árið úti á landi. Sveitarfélög hafa ýmist boðist til að halda fundinn eða Umhverfisstofnun leitað eftir því. Hlutverk sveitarfélagsins er að vera gestgjafi og útvegar sveitarfélagið fundarsal, býður í skoðunarferð eða annað sem er við hæfi, útvegar kaffi og hádegismat, en fundarmenn greiða fyrir hádegismatinn sjálfir. Umhverfisstofnun greiðir hádegismat fyrir starfsmenn stofnunarinnar og fyrirlesara.

Eftirfarandi eru vinnupunktur sem huga þarf að í undirbúningi fundarins, á fundinum og eftir fundinn:

Undirbúningur:

- ✓ Þema er ákveðið í samráði við forstjóra og sviðsstjóra sviðs náttúru, hafs og vatns sem ber ábyrgð á ársfundi umsjónaraðila og sviðs friðlýsinga og starfsleyfa sem ber ábyrgð á ársfundi náttúruverndarnefnda og náttúrustofa.
- ✓ Gera skal tillögu að dagskrá sem borin er undir forstjóra og viðkomandi sviðsstjóra. Hafa þarf í huga að hafa dagskrána vel rúma (ef erindi eiga að vera 10 mín, þarf að gefa þeim 15 mín. rými). Þá þarf að vera nægur tími fyrir umræður og fyrirspurnir og matartíma.
- ✓ Rætt skal við fyrirlesara að fengnu samþykki forstjóra og sviðsstjóra.
- ✓ Hið minnsta mánuði fyrir fundinn skal senda út bréf þar sem óskað er eftir að dagurinn verði tekinn frá og eins mikið af upplýsingum og liggja fyrir á þeim tímamarki eru sendar út á fundargesti.
- ✓ Greina þarf hvaða sveitarfélög/aðilar fá boð á báða fundi [Ársfund Umhverfisstofnunar, náttúruverndarnefnda sveitarfélaga og forstöðumanna náttúrustofa og ársfund umsjónaraðila friðlýstra svæða] og hvaða sveitarfélög/aðilar aðeins á annan. Senda verður fundarboð á netfang sveitarfélags og óskað eftir að fundarboðinu verði komið áfram til þeirra sem sæti eiga í náttúruverndarnefndum, eða þeim nefndum sem gegna hlutverki þeirra. Einnig verði fundarboðið sent á starfsmenn sveitarfélaga sem sinna umhverfismálum séu þeir til staðar.
- ✓ Fyrir fund með umsjónaraðilum skal senda út boð á umsjónaraðila friðlýstra svæða. Það geta verið stofnanir, sveitarfélög og einkaaðilar.
- ✓ Tveimur vikum fyrir fundinn skal senda út dagskrá fundarins og tengil á rafrænt skráningarblað sem er útbúið í samvinnu við ritara forstjóra.
- ✓ Skráningar: Með rafrænni skráningu er haldið utan um skráningar í excel skjali. Á skráningarblaðinu þarf að koma fram nafn fundarmanns, hvaðan hann kemur (sveitarfélag eða annað), netfang, skráning í mat og hvort að viðkomandi greiðir með millifærslu eða fær sendan reikning.
- ✓ Þegar skráningu er lokið skal óska eftir því við ritara forstjóra að prentuð verði út nafnspjöld fyrir fundarmenn.
- ✓ Fyrir fundinn skal haft samráð við upplýsingafulltrúa og hann upplýstur og óskað eftir kynningarefni til að hafa með á fundinn sé eitthvað sem upplýsingafulltrúi vill koma á framfæri.
- ✓ Undirbúa þarf umræður og tilnefna ritara úr röðum Umhverfisstofnunar sem sjá um að taka saman niðurstöður umræðna og koma þeim til þess sem sér um að taka niðurstöður allra hópa saman.
- ✓ Samskipti við fyrirlesara: Sjá til þess að þeir séu vel upplýstir um staðsetningu og tímasetningu fundar. Þegar óskað hefur verið eftir greiðslu ferðakostnaðar hefur það verið metið af viðkomandi sviðsstjóra í hvert skipti fyrir sig.

- ✓ Þar sem fundurinn er ekki opinn öllum er hann ekki auglýstur á heimasíðu Umhverfisstofnunar.
- ✓ Komið hefur til umræðu að gera tilraun með útsendingu á erindum á ársfundi árið 2018, en það hefur ekki verið gert áður. Meta kosti þess eftir efni og uppsetningu fundanna.

Á fundinum:

- ✓ Hafa meðferðis kynningarbæklinga, nafnspjöld, penna, kynningarstand Umhverfisstofnunar og fleira ef er tiltækt.
- ✓ Sjá til þess að það séu teknar myndir.
- ✓ Sjá um fundarstjórn.

Eftir fundinn:

- ✓ Fá leyfi hjá fyrirlesurum til að birta fyrirlestra á heimasíðu Umhverfisstofnunar.
- ✓ Taka saman niðurstöður umræðna til birtingar og útsendingar.
- ✓ Búa til efni á heimasíðu og óska eftir að upplýsingateymi setji upplýsingarnar á heimasíðu fundarins:
<http://ust.is/atvinnulif/sveitarfelog/natturuverndarnefndir/arsfundir/>
- ✓ Senda upplýsingar um heimasíðuna í tölvupósti til allra fundarmanna og allra sem fundarboðið fengu.

5.4. Ráðgjafanefndir fyrir friðlýst svæði og alþjóðasamstarf

Sé þess getið í auglýsingu fyrir friðlýst svæði að starfrækt skuli ráðgefandi nefnd fyrir svæðið skal Umhverfisstofnun skipa hana. Alla jafna ber að skipa í nefndirnar að loknum sveitarstjórnarkosningum, séu fulltrúar sveitarstjórna í nefndunum. Forstjóri (í samráði við sviðsstjóra sviðs náttúru, hafs og vatns) sendir beiðni á fagritara um að senda bréf á þá aðila sem sæti eiga í ráðgjafarnefndum um að skipa þurfi að nýju í nefndina. Sérfræðingar og þjóðgarðsvörður teymis náttúruverndar norður og teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður skulu ganga úr skugga um að skipað hafi verið í nefndir á svæðum í þeirra umsjón, ekki seinna en þremur mánuðum eftir kosningar.

Nefndir og ráð náttúruverndarsvæða sem fulltrúar Umhverfisstofnunar eiga sæti í.

Sérfræðingur svæðis	Friðlýst svæði
Daníel Freyr Jónsson	Surtseyjarnefnd – Ráðgjafanefnd um friðlandið
Davíð Örvar Hansson	Ráðgjafanefnd um Arnarnesstrýtur
Davíð Örvar Hansson	Umsjónarnefnd um Hraun í Öxnadal
Davíð Örvar Hansson	Samráðsnefnd um hverastrýtur á botni Eyjafjarðar, norður af Arnarnesnöfum
Davíð Örvar Hansson	Umsjónarnefnd fyrir Friðlandið Svarfaðardalur, formaður
Davíð Örvar Hansson	Ráðgjafanefnd um Böggvistaðafjall
Davíð Örvar Hansson	Ráðgjafanefnd um friðlýst svæði í Mývatnssveit

Edda Kristín Eiríksdóttir	Samstarfsnefnd um friðlýsingu Látrabjargs
Hákon Ásgeirsson	Ráðgjafanefnd fyrir Friðland að Fjallabaki, formaður
Hákon Ásgeirsson	Samráðshópur um Kötlu jarðvang
Jón Björnsson	Ráðgjafanefnd Þjóðgarður Sæfellsjökull, ritari
Jón Smári Jónsson	Ráðgjafanefnd Þjórsárver
Jón Smári Jónsson	Ráðgefandi nefnd um friðlandið Guðlaugs- og Álfgeirstungur, formaður
Kristín Linda Árnadóttir	Ráðgjafanefnd Þjóðgarður Sæfellsjökull
Kristín Ósk Jónasdóttir	Ráðgefandi nefnd um friðlandið á Hornströndum – formaður
Linda Björk Hallgrímsdóttir	Umsjónarnefnd Grunnafjarðar
Ólafur A. Jónsson	Friðlandið Teigarhorn
René Biasone	Áheyrnafulltrúi í stjórn Reykjanesfólkvangs
René Biasone	Umsjónarnefnd um Lónsöræfi
René Biasone	Fagrað Náttúruminjaskrár
Þórdís Vilhelmlína Bragadóttir	Samráðsnefnd um sjálfbærar veiðar
Á eftir að skipa	Ráðgjafanefnd Ingólfshöfði
Á eftir að skipa	Umsjónarnefnd um friðlandið Hólmanes

Alþjóðastarf teymis náttúruverndar norður og teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður

Tengiliður	Samstarf/samningur	Verkefni, eðli starfs
René Biasone	Europarc Federation	Alþjóðasamtök friðlýstra svæða
Ólafur A. Jónsson	Nordic World Heritage Association	Stjórn heimsminjasvæða á norðurlöndum

6. Leyfisveitingar á friðlýstum svæðum

Sérfræðingar teymis friðlýsinga og áætlana í samráði við teymi náttúruverndar norður og teymi Þjóðgarðs og náttúruverndar suður, sjá um að afgreiða umsóknir um leyfi til framkvæmda, starfsemi, rannsókna, ljós- og kvikmyndatöku á friðlýstum svæðum og umsóknir um leyfi til aksturs utan vega. Sé framkvæmdin ekki leyfisskyld, sér sá sérfræðingur sem er ábyrgur fyrir málinu um að senda viðkomandi aðilum leiðbeinandi bréf. Nánar er fjallað um leyfi og leiðbeinandi bréf í kafla 6.1.

Oft berast Umhverfisstofnun fyrirspurnir um leyfi á svæðum sem ekki eru í umsjón stofnunarinnar. Sérfræðingar Umhverfisstofnunar vísa þá framkvæmdaaðilum eftir bestu getu á rétta aðila. Leyfi til tiltekinna athafna innan Þjóðgarðsins á Þingvöllum og Vatnajökulsþjóðgarðs er háð leyfi þjóðgarðanna sjálfra.

6.1. Leyfisumsóknir fyrir framkvæmdir, rannsóknir og ljósmynda -og kvikmyndatökur á friðlýstum svæðum

Á heimasíðu Umhverfisstofnunar eru að finna umsóknareyðublöð fyrir leyfi á friðlýstum svæðum. Í eyðublöðunum er m.a. óskað eftir upplýsingum um verkefnið, umfang þess, hver stendur að því, hvernig því á að vera háttað, hvort í því felist utavega akstur, hvort setja þurfi upp einhverjann eða aðstöðu á meðan verkefninu stendur, hvort nota þurfi efni eða efnablöndur sem geta haft áhrif á umhverfið og hvort takmarka þurfi umferð gesta svæðisins á meðan á því stendur. Í umsóknum um framkvæmdaleyfi þarf umsækjandi að vera búinn að kanna afstöðu Skipulagsstofnunar um tilkynningarskyldu framkvæmda og hvort framkvæmdin falli undir lög um mat á umhverfisárhifum nr. 106/2000. Fylgigögnum þarf að skila með umsókninni svo sem kort, teikningar og ferlar. Ef verkefnið nær til fleiri en eins friðlýsts svæðis en nóg að umsækjandi sendi inn eina umsókn og tiltaki þau friðlýstu svæði sem verkefnið nær til og útlisti fyrirkomulag verkefnisins á hverjum stað fyrir sig.

Við mat á leyfisskyldu verkefnis er farið eftir ákvæðum náttúruverndarlaga, friðlýsingaskilmála og stjórnunar- og verndaráætlana.

Umsækjandi skal upplýstur ef verkefnið gæti falið í sér leyfisskyldu frá t.d. sveitarfélagi og/eða landeigendum, Orkustofnun, Náttúrufræðistofnun Íslands, Vegagerðinni eða lögreglu. Þeir sem stunda rannsóknir á friðlýstum svæðum skulu beðnir um að niðurstöður allra rannsókna verði sendar Umhverfisstofnun.

Verkferill vegna leyfisveitinga á friðlýstum svæðum

Ráðherra er heimilt skv. 40. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd að ákveða að afla skuli leyfis Umhverfisstofnunar til athafna og framkvæmda sem áhrif geta haft á verndargildi viðkomandi svæðis, og um heimild stofnunarinnar til að setja skilyrði fyrir slíkum leyfum til að tryggja að markmið verndarinnar náist. Í flestum friðlýsingarskilmálum eru ákvæði um að leyfi Umhverfisstofnunar þurfi vegna framkvæmda og ýmissa athafna. Hér á eftir er því ferli lýst sem Umhverfisstofnun vinnur eftir við úrvinnslu umsókna um leyfi til athafna á friðlýstum svæðum. Vegna umsókna sem fela í sér akstur utan vega skal fara eftir verkferli vegna leyfisveitinga vegna aksturs utan vega.

1. Umsókn berst Umhverfisstofnun

Viðskiptavinur sendir umsókn um leyfi til framkvæmda, rannsókn, kvikmyndatöku eða annarra leyfisskyldra athafna á friðlýstum svæðum til Umhverfisstofnunar í gegnum þjónustugátt Umhverfisstofnunar. Erlendir aðilar sem ekki hafa aðgang að þjónustugátt sækja um leyfi á sérstökum eyðublöðum á heimasíðu Umhverfisstofnunar.

2. Móttaka og skráning

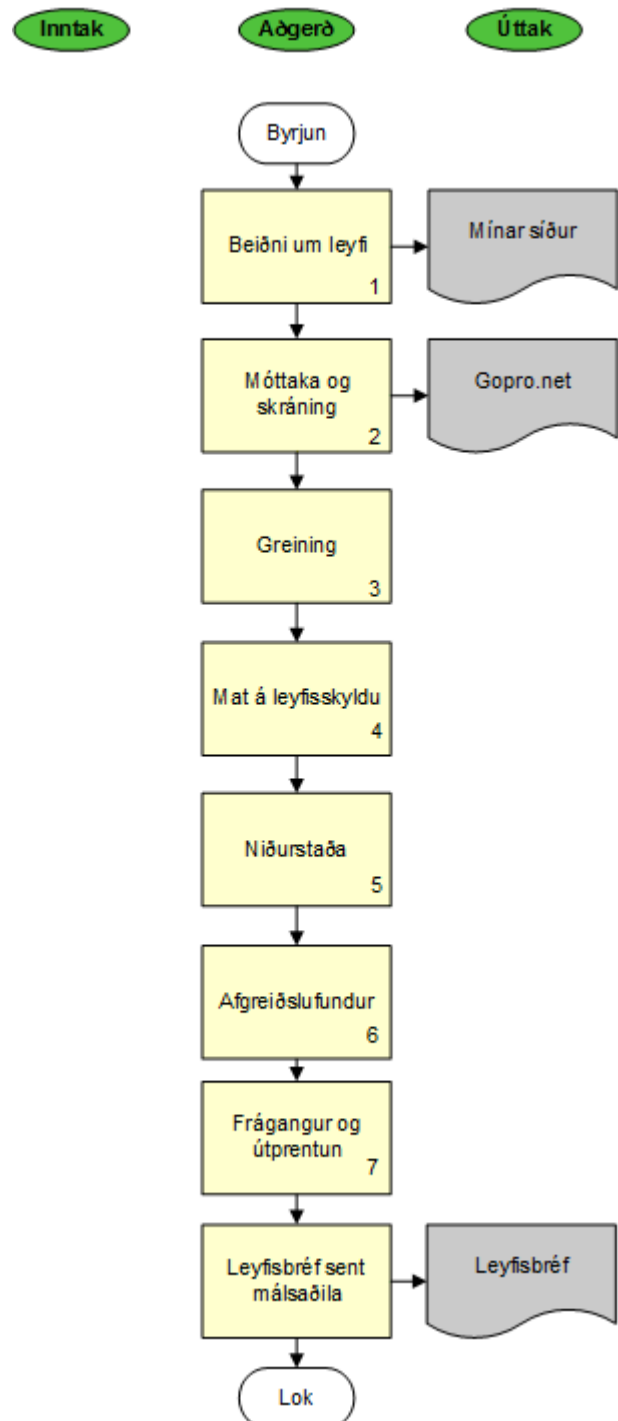
Skjalavörður móttækur umsóknina og býr til mál í Gopro með málarnúmer fyrir leyfisveitingar á friðlýstum svæðum. Sérfræðingur friðlýsingateymis er gerður ábyrgur fyrir öllum málum og ber hann ábyrgð á úthlutun til annarra sérfræðinga teymisins. Sérfræðingur í viðkomandi náttúruverndarteymi í þeim landshluta sem umsóknin nær til er skilgreindur sem starfsmaður málsins ásamt lögfræðingi og teymisstjóra.

Ábyrgðarmaður skráir málið í Planner í Sharepoint hjá friðlýsingateymi og ber ábyrgð á að uppfæra stöðu málsins til samræmis við vinnslu þess. Ábyrgðarmaður máls sækir um verknúmer fyrir leyfið ef um leyfisskylda framkvæmd er að ræða og sendir beiðni til bókarara um að rukka fyrir grunngjald fyrir afgreiðslu umsóknarinnar ásamt upplýsingum um GoPro númer. Upplýsingar um verknúmer er sent viðkomandi sérfræðingi svæðis og skal einnig koma fram á upplýsingaspjaldi í Planner.

Ábyrgðarmaður máls sendir umsækjara tölvupóst og staðfestir móttöku umsóknarinnar.

3. Mat á leyfisskyldu

Ábyrgðarmaður máls, í samráði við sérfræðing svæðisins sem um ræðir, meta hvort um leyfisskylda umsókn er að

ræða eða ekki. Við mat á leyfisskyldu er stuðst við áhrifamat sem ábyrgðarmaður máls óskar eftir að sérfræðingur teymis náttúruverndar norður eða teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður vinni. Við mat á leyfisskyldu skal litið til náttúruverndarlaga nr. 60/2013, friðlýsingarskilmála og stjórnunar- og verndaráætlunar viðkomandi svæðis. Jafnframt skal gengið úr skugga um að umsóknin sé innan heimilda Umhverfisstofnunar til að veita leyfi, ekki umhverfis- og auðlindaráðherra. Ábyrgðarmaður máls og sérfræðingur svæðis meta einnig hvort að upplýsingar í umsókn séu fullnægjandi. Séu upplýsingar í umsókn ekki fullnægjandi ber ábyrgðarmaður máls ábyrgð á að óska eftir frekari upplýsingum frá umsækjanda. Ef vafi leikur um leyfisskyldu skal það borið undir teymisstjóra eða lögfræðing.

4. Vinnsla umsóknar

Umsókn er ekki leyfisskyld hjá Umhverfisstofnun:

Ef ábyrgðarmaður, í samráði við sérfræðing teymis náttúruverndar norður eða teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður og lögfræðing eða teymisstjóra, hefur komist að þeirri niðurstöðu að umsóknin sé ekki leyfisskyld hjá Umhverfisstofnun skal ábyrgðarmaður senda viðskiptavini leiðbeinandi bréf í tölvupósti þar sem farið er yfir helstu reglur sem gilda á svæðinu sem um ræðir auk almennra reglna. Sniðmát leiðbeinandi bréfs á íslensku og ensku er að finna í GoPro. Þegar ekki er um leyfisskylda framkvæmd að ræða er verknúmer í verkþókhaldi fyrir unna tíma 11007-ekki leyfisskylt.

Heyri athafnir sem sótt er um leyfi fyrir undir heimildir umhverfis- og auðlindaráðherra skal ábyrgðarmaður áframsenda erindið til ráðuneytisins ásamt því að upplýsa umsækjanda um það.

Ábyrgðarmaður skrifar undir bréfið/tölvupóstinn.

Umsókn er leyfisskyld hjá Umhverfisstofnun:

Hafi umsóknin verið metin leyfisskyld ber ábyrgðarmaður máls ábyrgð á að undirbúa tillögu að leyfi. Sérfræðingur teymis náttúruverndar norður eða þjóðgarðs og náttúruverndar suður ber ábyrgð á að áfram sé unnið að skriflegu áhrifamati þar sem metið er hvort framkvæmd feli í sér rask á náttúru eða hvort hættu sé á að athafnirnar geti á einhvern hátt valdið skaða á eða rýrt verndargildi umrædds svæðis. Skilyrði fyrir leyfisveitingu byggja á niðurstöðu áhrifamatsins. Áhrifamatið skal vinna samkvæmt sniðmáti áhrifamata í GoPro og vista undir þar til gerðum fasa í málinu. Beiðni um áhrifamat og upplýsingar um verknúmer, hafi það ekki verið gert áður, skal senda út eigi síðar en fyrir kl. 12 á mánudegi í þeirri viku sem taka á málið fyrir á afgreiðslufundi. Áhrifamat skal liggja fyrir eigi síðar en kl. 10 á miðvikudegi fyrir afgreiðslufund. Skal þá jafnframt vera búið að skrá alla tíma sem hafa farið í vinnslu málsins í verkþókhald. Ábyrgðarmaður máls boðar fund með sérfræðingi svæðisins þar sem farið er yfir tillögu að skilyrðum leyfisins. Jafnframt skal leita eftir umsögnum annarra stofnana og aðila sé kveðið á um slíkt í friðlýsingarskilmálum eða stjórnunar- og verndaráætlun eða ef málið að öðru leyti gefur tilefni til þess.

Þegar áhrifamat og umsagnir (ef við á) liggja fyrir setur ábyrgðarmaður máls upp tillögu að afgreiðslu umsóknar í samstarfi við aðra starfsmenn máls. Vegna framkvæmda sem eru tilkynningaskyldar til Skipulagsstofnunar samkvæmt lögum um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 skal ganga úr skugga um að framkvæmdin hafi verið tilkynnt. Hafi framkvæmd ekki

verið tilkynnt skal framkvæmdaaðila leiðbeint með að tilkynna framkvæmdina til Skipulagsstofnunar. Málið skal sett í bið þar til niðurstaða Skipulagsstofnunar liggur fyrir.

Sniðmát leyfisbréfs á íslensku og ensku er að finna í GoPro.

5. Afgreiðslufundur

Þegar fyrir liggur fullnægjandi umsókn, skriflegt áhrifamat og tillaga að afgreiðslu umsóknarinnar óskar ábyrgðarmaður máls eftir því við fagritara að málið verði tekið fyrir á afgreiðslufundi ásamt upplýsingum um þá sérfræðinga sem boða þarf á fundinn. Afgreiðslufundir eru haldnir alla fimmtudaga og skal ábyrgðarmaður máls senda fagritara málið til að setja á dagskrá fundar eigi síðar en kl. 10:00 á miðvikudegi fyrir fund.

Á afgreiðslufundi er tekin lokaákvörðun um niðurstöðu afgreiðslu umsóknarinnar og ákveðið hvort að eftirlit skuli vera og hver sé ábyrgur fyrir eftirliti. Einnig er tekin ákvörðun um hvort senda skuli reikning fyrir vinnslu umsóknarinnar umfram það grunngjald sem kveðið er á um í gjaldskrá að teknu tilliti til umfangs úrvinnslu umsóknarinnar. Ábyrgðarmaður máls skal vera búinn að taka saman tíma vegna afgreiðslu umsóknarinnar fyrir afgreiðslufund. Sé tekin ákvörðun um að eftirlit skuli vera með leyfisskyldum athöfnum skal þess getið í leyfisbréfi ásamt upplýsingum um kostnað.

6. Útgáfa leyfis og eftirvinnsla.

Ábyrgðarmaður ber ábyrgð á lokafrágangi leyfisbréfs í samræmi við niðurstöðu afgreiðslufundar og sendir í rýni til sviðsstjóra og viðkomandi sérfræðings. Að rýni loknu sér ábyrgðarmaður um frágang bréfs til útsendingar, ýmist sjálfur eða með því að senda til fagritara sem setur rafrænar undirskriftir undir leyfisbréfið. Ábyrgðarmaður máls ber einnig ábyrgð á að leyfið berist skjalaverði sem setur það á heimasíðu stofnunarinnar og bókara sem sendir út reikning vegna hugsanlegs viðbótargjalds vegna vinnslu leyfis í samræmi við gjaldskrá ef við á.

Sviðsstjóri og sérfræðingur þess svæðis sem umsóknin nær til skrifa undir bréfið. Farið er eftir leiðbeiningum Umhverfisstofnunar um undirritun leyfa sem er að finna í Gráskinnu 6 *LEI-Undirskriftir*.

Leyfisbréfið er sent til umsækjanda með bréfpósti eða rafrænt ásamt upplýsingum um tengiliði vegna eftirlits. Rafrænt afrit af leyfisbréfi skal sent til þeirra sérfræðinga og eða yfirlandvarða viðkomandi svæðis ásamt upplýsingum um tengiliði umsækjanda vegna eftirlits. Afrit er einnig sent til skjalastjóra, upplýsingafulltrúa og á skjol@ust.is.

Hafi verið tekin ákvörðun um að eftirlit skuli vera með skilyrðum leyfisins ber ábyrgðarmaður máls ábyrgð á að stofna mál í GoPro þar sem sérfræðingur viðeigandi svæðis er ábyrgur og sérfræðingur teymis friðlýsinga og áætlana er starfsmaður og makker á málinu.

Ábyrgðarmaður lokar máli í GoPro þegar leyfi hefur verið sent út og breytir stöðu þess inni í Planner.

6.2. Akstur utan vega

Verkferill vegna leyfisveitinga vegna aksturs utan vega

Í 31. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd er kveðið á um að bannað sé að aka vélknúnum ökutækjum utan vega. Í greininni eru jafnframt tilgreindar undanþágur frá banninu ásamt

heimild Umhverfisstofnunar til að veita undanþágu vegna starfa við viðhald skála og neyðarskýla og vegna kvikmyndagerðar sé ekki unnt að vinna viðkomandi störf á annan hátt.

1. Umsókn berst Umhverfisstofnun

Viðskiptavinur sendir umsókn um leyfi til aksturs utan vega í gegnum þjónustugátt Umhverfisstofnunar. Erlendir aðilar sem ekki hafa aðgang að þjónustugátt sækja um leyfi á sérstökum eyðublöðum á enskri útgáfu af heimasíðu Umhverfisstofnunar.

2. Móttaka og skráning

Skjalavörður mottækur umsókn og býr til mál í GoPro með málasmíðmáti fyrir leyfisveitingar á friðlýstum svæðum. Sérfræðingur í leyfismálum í friðlýsingateymi er gerður ábyrgur fyrir öllum málum og ber hann ábyrgð á úthlutun til annarra sérfræðinga teymisins. Sérfræðingur náttúrusvæðateymis í þeim landshluta þar sem umsóknin nær til er skilgreindur sem starfsmaður málsins ásamt lögfræðingi, teymisstjóra og þeim sérfræðingi sem fer með málefni vegna aksturs utan vega hjá Umhverfisstofnun.

Ábyrgðarmaður skráir málið í Planner í Sharepoint hjá friðlýsingateymi og ber ábyrgð á að uppfæra stöðu málsins til samræmis við vinnslu þess. Ábyrgðarmaður máls sækir um verknúmer fyrir leyfið ef um leyfisskylda framkvæmd er að ræða og sendir beiðni til bókarara um að rukka fyrir grunngjald fyrir afgreiðslu umsóknarinnar ásamt upplýsingum um GoPro númer. Upplýsingar um verknúmer er sent viðkomandi sérfræðingi svæðis og skal einnig koma fram á upplýsingaspjaldi í Planner.

Ábyrgðarmaður máls sendir umsækjanda tölvupóst og staðfestir móttöku umsóknarinnar.

3. Mat á leyfisskyldu

Allur akstur utan vega er leyfisskyldur, einnig utan friðlýstra svæða. Sérreglur um takmörkun á akstri utan vega í auglýsingu um friðlýsingu svæðis eða í stjórnunar- og verndaráætlun fyrir svæðið ganga framur undanþágum frá banni við akstri utan vega. Í umsókn um leyfi til aksturs utan vega skal koma fram rökstuðningur hvers vegna ekki sé unnt að vinna viðkomandi störf á annan hátt. Séu upplýsingar í umsókn ekki nægilega nákvæmar ber ábyrgðarmaður máls ábyrgð á að óska eftir fullnægjandi upplýsingum frá umsækjanda.

Sé ástæða umsóknar um leyfi vegna aksturs utan vega utan heimilda Umhverfisstofnunar er ráðherra heimilt að veita undanþágur vegna annarra sérstakra aðstæðna. Sé um að ræða slíkar umsóknir skal ábyrgðarmaður áframsenda erindið til ráðuneytisins ásamt því að upplýsa umsækjanda um það.

4. Vinnsla umsóknar

Ábyrgðarmaður máls óskar eftir skriflegu áhrifamati eigi síðar en fyrir kl. 12 á mánudegi í þeirri viku sem taka á málið fyrir á afgreiðslufund frá sérfræðingi sem hefur umsjón með málaflokknum akstur utan vega og umsögnum annarra stofnana og aðila sé kveðið á um slíkt í friðlýsingarskilmálum eða stjórnunar- og verndaráætlun svæðisins ef um er að ræða friðlýst svæði eða ef málið að öðru leyti gefur tilefni til þess. Áhrifamatið þarf að liggja fyrir eigi síðar

en kl. 10 á miðvikudegi fyrir afgreiðslufund. Skal þá jafnframt vera búið að skrá alla tíma sem farið hafa í vinnslu máls í verkþókhald. Þegar áhrifamat og umsagnir (ef við á) liggja fyrir setur ábyrgðarmaður máls upp tillögu að afgreiðslu umsóknar í samstarfi við aðra starfsmenn málsins. Skilyrði fyrir leyfisveitingu byggja á niðurstöðu áhrifamats.

Hafi niðurstaða í lið 3 verið sú að sá akstur sem sótt var um leyfi fyrir, sé ekki leyfisskyldur skal ábyrgðarmaður senda viðskiptavini leiðbeinandi bréf í tölvupósti þar sem farið er yfir helstu reglur sem gilda á svæðinu sem um ræðir. Sniðmát fyrir leiðbeinandi bréf og leyfisbréf á íslensku og ensku er að finna í GoPro.

5. Afgreiðslufundur

Þegar fyrir liggur fullnægjandi umsókn, skriflegt áhrifamat og tillaga að afgreiðslu umsóknarinnar óskar ábyrgðarmaður máls eftir því við fagritara að málið verði tekið fyrir á afgreiðslufundi. Afgreiðslufundir eru haldnir alla fimmtudaga og skal ábyrgðarmaður máls senda fagritara málið til að setja á dagskrá fundar eigi síðar en kl. 10:00 á miðvikudegi fyrir fund ásamt upplýsingum um þá sérfræðinga sem boða þarf á fundinn.

Á afgreiðslufundi er tekin loka ákvörðun um niðurstöðu afgreiðslu umsóknarinnar, ákveðið hvort að þörf sé á eftirliti og hver sé ábyrgur fyrir því. Einnig er tekin ákvörðun um hvort að senda skuli reikning fyrir vinnslu umsóknarinnar umfram það grunnjald sem kveðið er á um í gjaldskrá. Ábyrgðarmaður máls skal vera búið að taka saman tíma vegna afgreiðslu umsóknarinnar fyrir afgreiðslufund. Sé tekin ákvörðun um að eftirlit skuli vera með leyfisskyldum athöfnum skal þess getið í leyfisbréfi.

6. Útgáfa leyfis og eftirvinnsla

Ábyrgðarmaður máls ber ábyrgð á lokafrágangi bréfs í samræmi við niðurstöðu afgreiðslufundar og sendir í rýni til sviðsstjóra og viðkomandi sérfræðings. Ábyrgðarmaður sér um frágang bréfs til útsendingar, ýmist sjálfur eða sendir fagritara sem setur rafrænar undirskriftir undir leyfisbréfið. Ábyrgðarmaður máls ber einnig ábyrgð á að leyfið berist skjalaverði sem setur það á heimasíðu stofnunarinnar og bókara sem sendir út reikning fyrir viðbótargjaldi hafi vinnsla umsóknarinnar tekið lengri tíma en sem nemur grunnjaldi.

Sviðsstjóri og sérfræðingur þess svæðis sem umsóknin nær til skrifa undir bréfið. Farið er eftir leiðbeiningum Umhverfisstofnunar um undirritun leyfa sem er að finna í Gráskinnu *GLEI-Undirskriftir*.

Leyfisbréfið er sent til umsækjanda rafrænt eða með bréfpósti ásamt upplýsingum um tengiliði vegna eftirlits. Rafrænt afrit af leyfisbréfi skal sent til þeirra sérfræðinga og eða yfirlandvarða viðkomandi svæðis ásamt upplýsingum um tengiliði umsækjanda vegna eftirlits. Afrit er einnig sent til skjalastjóra, upplýsingafulltrúa og á skjol@ust.is.

Hafi verið tekin ákvörðun um að eftirlit skuli vera með skilyrðum leyfisins ber ábyrgðarmaður máls ábyrgð á að stofna mál í GoPro þar sem sérfræðingur viðeigandi svæðis er ábyrgur og sérfræðingur teymis friðlýsinga og áætlana er starfsmaður og makker á málinu.

Ábyrgðarmaður lokar máli í GoPro þegar leyfi hefur verið sent út og breytir stöðu þess inni í Planner.

6.3. Eftirlit vegna útgefna leyfa

Hér að neðan eru tekin saman atriði sem ber að hafa til hliðsjónar þegar eftirlit vegna leyfa á friðlýstum svæðum og utanvegaaksturs er skipulagt.

Undirbúningur eftirlits

- Sérfræðingur svæðis/landshluta, metur útgefið leyfi og umfang þess og ákveður hvort eftirlit geti farið fram á hefðbundnum vinnutíma sérfræðings eða landvarðar. Breytingar á gjaldskrá er varða gjalddókuheimildir vegna eftirlits er í vinnslu og ekki er innheimt gjald vegna eftirlits að svo stöddu. Hvert verkefni krefst eftirlitsferðar og skila á eftirlitsskýrslu vegna þeirra. Eftirlitsferðir utan vinnutíma eru greiddar eftirlitsaðila sem yfirvinna. Mikilvægt er að leyfi séu unnin með góðum fyrirvara svo hægt sé að skipuleggja eftirlitsferð (finna eftirlitsaðila, ferðamáta o.s.frv.).
- Sérfræðingur teymis náttúruverndar norður eða teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður skipuleggur eftirlit (hann sjálfur eða landvörður á svæðinu). – Ráðstafa þarf tíma og ferðamáta (bóka bíl, ef þess þarf o.s.frv.).
- Eftirlitsaðili og framkvæmdaraðili skulu vera í símasambandi daginn áður en framkvæmdir hefjast, en skilyrði leyfisbréfa kveða á um að umsækjandi skuli vera í sambandi við starfsmann Umhverfisstofnunar 24 tímum áður en verkefni hefist. Eftirlitsaðili skal kynna sér innihald og skilyrði leyfis áður en eftirlit hefist.
- Sé þess þörf mætir eftirlitsaðili á vettvang áður en framkvæmdir hefjast og tekur út ástand umhverfis auk þess að taka ljósmyndir.

Framkvæmd eftirlits

- Eftirlitsaðili sem mætir á svæðið athugar hvort framkvæmdaraðili sé með leyfið tiltækt og hvort hann sé búinn að kynna sér og vinnuhóp sínum öll skilyrði og leiðbeiningar sem Umhverfisstofnun hefur sett fram í leyfinu. Ef ekki þá fer eftirlitsaðili yfir leyfið og heldur stutta munnlega kynningu. Eftirlitsaðili metur hvort hann þurfi að vera viðstaddur allan tímann eða ekki og rökstyður það í skýrslu.
- Eftirlitsaðili skal fullvissa sig um að skilyrðum leyfisveitingar sé fylgt.
- Eftirlitsaðili metur ástand svæðis eftir frágang, skráir upplýsingar í skýrslu og tekur ljósmyndir.
- Eftirlitsaðili metur hvort einhver frávik hafi orðið frá útgefna leyfi.
- Ef upp koma alvarleg frávik, eða leiðbeiningum er ekki fylgt ber eftirlitsaðila að stöðva framkvæmdir í samráði við viðeigandi aðila innan Umhverfisstofnunar, skv. náttúruverndarlögum.

Eftirvinnsla

- Eftirlitsaðili skráir vinnutíma og annan kostnað (t.d. bílaleigubíll, eldsneyti o.s.frv.).
- Eftirlitsskýrsla er skrifuð með því að nota sniðmát „eftirlitsskýrsla“ sem er í GoPro.
- Skýrslur sem lýsa frávikum eða einhverskonar atviki sem er ekki í samræmi við leyfisbréf skal einnig senda til lögfræðings á sviði friðlýsinga og starfsleyfa sem sinnir eftirfylgni.

- Teymisstjórar náttúruverndarteyma hafa yfirsýn yfir eftirlitsskýrslur og búa til árangursvísa fyrir gæðastjóra.

6.4. Gjaldskrá

Umhverfisstofnun innheimtir gjald fyrir vinnslu og afgreiðslu umsókna um leyfi á friðlýstum svæðum og vegna vinnslu leyfa fyrir akstri utan vega á grundvelli 1. mgr. 92. gr. laga nr. 60/2013, sbr. 24. gr. a. og b. gjaldskrár Umhverfisstofnunar nr. 535/2015 (<http://ust.is/umhverfisstofnun/thjonusta/gjaldskra/>). Hafi vinnsla og útgáfa leyfis í för með sér meiri kostnað fyrir Umhverfisstofnun en sem nemur framangreindu gjaldi er stofnuninni heimilt að innheima tímagjald fyrir umframvinnu. Ef umsókn um leyfi felur í sér fleiri en einn leyfisskyldan verkþátt er einungis tekið gjald fyrir einn þátt, t.d. ef sótt er um kvikmyndaleyfi sem felur í sér akstur utan vega, þá er einungis tekið gjald fyrir kvikmyndaleyfi.

6.5. Leyfi utan friðlýstra svæða

Í 54. gr. laga um náttúruvernd segir að ef starfsemi eða framkvæmdir utan friðlýsts svæðis, sem leyfisskyldar eru samkvæmt öðrum lögum, geti haft áhrif á verndargildi friðlýsta svæðisins skuli taka mið af því við ákvörðun um veitingu leyfis. Leita skal umsagnar Umhverfisstofnunar áður en leyfi er veitt, sem getur sett skilyrði til að koma í veg fyrir skaða af starfseminni eða framkvæmdunum á hinu friðlýsta svæði.

6.6. Umsagnir vegna svæða á náttúruminjaskrá

Hér að neðan má sjá almennan verkferil um umsagnir á grundvelli náttúruverndarlaga. Ferillinn verður endurskoðaður árið 2019. Sérfræðingar teymis náttúruverndar norður, teymis þjóðgarðs og náttúruverndar suður og teymis starfsleyfa og umsagna geta fengið á borð til sín beiðni um umsögn vegna svæða á náttúruminjaskrá. Engin stefnumótun hefur átt sér stað milli teymanna hvað varðar verklag og verkaskiptingu slíkra umsagna, umfram það sem sett er fram í verkferkinum hér að neðan.

Tilgangur með verklagsreglunum er að tryggja að Umhverfisstofnun uppfylli skyldur sínar samkvæmt lögum um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda nr. 56/2000 og lög um náttúruvernd nr. 60/2013.

Beiðni um umsögn á grundvelli náttúruverndarlaga.

1. Beiðni um umsögn

Beiðni um umsögn berst Umhverfisstofnun.

2. Móttaka og skráning

Skjalavörður móttækur beiðni um umsögn og skráir í Gopro-málafærslukerfi. Í flestum tilfellum úthlutar skjalavörður verkefni til ábyrgðarmanns eftir verkaskiptingarskjali.

3. Greining

Ef ekki er klárt hver er ábyrgðarmaður þá greinir teymisstjóri umsagnarbeiðni og úthlutar til sérfræðings.

4. Vinnsla umsagnar

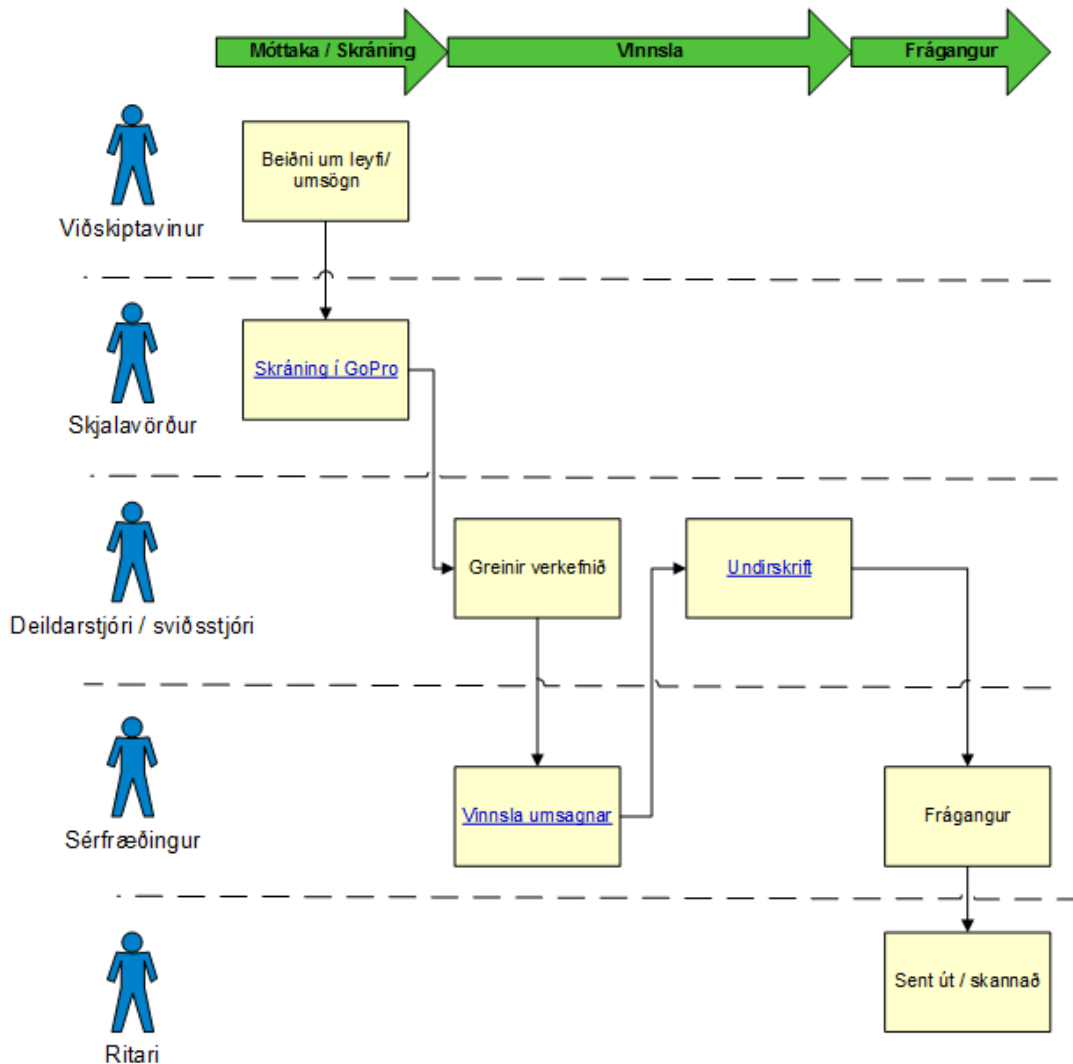
Sérfræðingur vinnur umsögn í samráði við teymisstjóra og eftir atvikum aðra sérfræðinga. Sérfræðingur skrifar undir umsögnina ásamt öðrum sérfræðingi. Ef um er að ræða umsögn við stefnumótandi eða viðkvæm mál þá skrifar sviðsstjóri og forstjóri undir. Sjá frekari upplýsingar um undirritun í LEI-Undirskriftir.

5. Frágangur og útprentun

Sérfræðingur sér um frágang og útprentun á umsögn.

6. Umsögn send

Sérfræðingur fer með umsögnina í afgreiðslu þar sem umsögnin er send til umsagnarbeiðanda og eftir atvikum afrit af umsögn til annarra aðila. Í afgreiðslu fer einnig fram skönnun umsagnar inn í Gopro-málaferlslukerfið. Ábyrgðarmaður máls sendir umsögn með tölvupósti á umsagnarbeiðanda og lokar máli í GoPro.

7. Brot á skilmálum eða lögum og refsíakvæði

Í XV kafla laga um náttúruvernd er fjallað um þvingunarúrræði og viðurlög. Þar segir í 87. gr. að ef brotið er gegn fyrirmælum laganna eða stjórnvaldsfyrirmæla sem sett eru á grundvelli þeirra (t.d. friðlýsinga), getur Umhverfisstofnun beint áskorun til viðkomandi aðila um að láta af ólögmati athöfn eða athafnaleysi. Þá getur Umhverfisstofnun lagt fyrir framkvæmdaraðila sem valdið hefur náttúruspjöllum með framkvæmd, sem brýtur í bága við ákvæði laganna, friðlýsingu, annara stjórnvaldsfyrirmæla eða leyfa sem framkvæmdaraðilum hefur verið veitt af Umhverfisstofnun, að bæta úr þeim, afmá jarðrask eða lagfæra gróðurskemmdir.

Verði sérfræðingar eða landverðir varir við slíkt athæfi skal það tilkynnst teymisstjóra og sviðsstjóra sviðs náttúru, hafs og vatns hið fyrsta. Liggi fyrir byggingar- eða framkvæmdarleyfi skal sérfræðingur, í samráði við sviðsstjóra, hafa samráð við skipulags- eða byggingarfulltrúa viðkomandi sveitafélags. Frekari ákvæði um úrbætur, dagsektir og stöðvun framkvæmda er að finna í 87. og 88. gr. laga nr. 60/2013. Í Gráskinnu er að finna sniðmát fyrir áform um dagsektir eða áminningu. Sérfræðingar í teymi náttúruverndar norður eða teymi þjóðgarðs og náttúruverndar suður, eða eftir atvikum öðrum teymum bera ábyrgð á því að skrifa bréf vegna slíkra mála, í samráði við lögfræðing teymis starfsleyfa og umsagna og sviðsstjóra sviðs friðlýsinga og starfsleyfa og/eða náttúru, hafs og vatns.

Í 88. gr. náttúruverndarlaga er Umhverfisstofnun, þ. á m. landvörðum og þjóðgarðsvörðum heimilt að stöðva fólk og faratæki ef það er nauðsynlegt til að koma í veg fyrir brot á ákvæðum laganna um umferð sem fjallað er um í köflum IV og V. Umsjónaraðilar náttúruverndarsvæða hafa einnig þessa heimild innan þeirra svæða þar sem þeir fara með umsjón. Umhverfisstofnun er einnig heimilt að stöðva tafarlaust framkvæmd eða athöfn sem er leyfis skyld samkvæmt lögum en hafin hefur verið án þess að leyfi sé fengið fyrir henni. Verði sérfræðingur Umhverfisstofnunar var við slíkt athæfi skal hafa samband við sviðsstjóra sviðs náttúru, hafs og vatns og einnig sviðsstjóra sviðs friðlýsinga og starfsleyfa, sem ber ábyrgð á leyfismálum. Umhverfisstofnun hefur einnig heimild til að stöðva tafarlaust framkvæmd eða athöfn ef stofnunin telur að af henni stafi yfirvofandi hættu á verulegu tjóni á náttúru Íslands og að aðgerð þoli enga bið. Ef þörf krefur er lögreglu skylt að aðstoða við stöðvun athafna og framkvæmda.

7.1. Lokun svæða

Unnir hafa verið verkferlar vegna takmörkunar á umferð sbr. 25. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd. Þá hefur verið gert sniðmát fyrir skilti sem má finna í Sharepoint skjalageymslu náttúruverndarteyma. Verkferlana má sjá hér á eftir.

Verkferill vegna takmörkunar á umferð í óbyggðum

SKV. 25. gr. laga nr. 60/2013– fyrirbyggjandi aðgerðir

Í 25. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd er mælt fyrir um að Umhverfisstofnun geti í verndarskygni, að fenginni tillögu hlutaðeigandi sveitarfélags eða landeiganda eða að eigin frumkvæði, takmarkað umferð eða lokað svæðum í óbyggðum ef hætta er á verulegu tjóni af völdum ágangs á svæði. Slíkar ákvarðanir eru háðar staðfestingu ráðherra.

Áætlaður málshraði er að hámarki 30 dagar, þar af eru áætlaðir 7 dagar í umsagnarfrest.

1. Tillaga berst/athugun Umhverfisstofnunar:

Tillaga um takmörkun á umferð eða lokun svæðis berst frá hlutaðeigandi sveitarfélagi eða landeiganda, eða að eigin frumkvæði Umhverfisstofnunar.

2. Móttaka og skráning máls:

Skjalavörður móttækur tillögu og býr til mál í GoPro. Lögræðingur TSU er gerður ábyrgur fyrir málinu. Sérfræðingur TNV á viðkomandi svæði, er skilgreindur sem starfsmaður málsins ásamt teymisstjóra TSU. Ábyrgðarmaður metur einnig áætlað umfang verkefnis og metur hvort búa eigi til nýtt verknúmer eða skrá á almennt númer í verkboðhaldi. Ábyrgðarmaður veitir upplýsingar um verknúmer.

3. Mál metið:

Sérfræðingur TNV gerir úttekt á ástandi viðkomandi svæðis, tekur myndir og fyllir út gátlista.

1. Er hætta á verulegum eða óafturkræfum skemmdum?

2. Er um að ræða viðkvæma náttúru eða lífríki?

Við gerð úttektar þarf m.a. að taka mið af þróun ástands svæðisins. Skriflegu ástandsmati sérfræðings og útfylltum gátlista skal skilað til ábyrgðarmanns. Lagt er mat á hvort skilyrði 25. gr. séu uppfyllt, m.t.t. ástandsmatsins: Telst svæðið vera í óbyggðum?

4. Leitað umsagna - samráð:

Ábyrgðarmaður kannar eignarhald svæðis. Umhverfisstofnun skal ávallt hafa samráð við hlutaðeigandi sveitarfélag, landeigendur og aðra hagsmunaaðila. Ábyrgðarmaður máls óskar eftir skriflegum umsögnum frá samráðsaðilum og hagsmunaaðilum. Umsagnarfrestur er 7 dagar.

5. Mat á umsögnun:

Að umsagnarfresti liðnum tekur Umhverfisstofnun ákvörðun um framhald málsins m.t.t. þeirra umsagna sem bárust.

6. Afgreiðslufundur vegna ákvörðunar:

Málið er tekið fyrir á afgreiðslufundi – landnotkun, þar sem metið er hvort takmarka þurfi umferð og ákveða umfang takmarkana:

1. Fjöldatakmörkanir?
2. Lokun á ákveðnum tímum árs?

Sé það mat afgreiðslufundar að lokun svæðisins sé ónauðsynlega lokar ábyrgðarmaður málinu og sérfræðingur TNV býr til nýtt mál eftir atvikum. Ellegar er óskað er staðfestingar ráðherra.

7. Staðfesting ráðherra:

Tillaga um lokun svæðis send til ráðherra umhverfis- og auðlindamála til staðfestingar.

8. Ákvörðun birt:

Ákvörðun um takmörkun á umferð/lokun á svæði auglýst í B-deild Stjórnartíðinda. Tilkynningar sendar út til hlutaðeigandi sveitarfélags, landeiganda, hagsmunaaðila og ferðapjónustuaðila sem nýta svæðis. Auglýsing einnig birt á heimasíðu Umhverfisstofnunar. Sett upp skilti/merkingar á svæði um takmörkanir á umferð

9. Endurmat eftir 1 ár:

Skjalavörður býr til endurmatmál í Gopro sem sendir endurmatviðvörðun 11 mánuðum eftir birtingu ákvörðunar. Ef talin er þörf á framlengingu lokunar/takmörkunar á umferð um svæðið er ferli 3. -9. endurtekið. Ellegar er málinu lokið.

10. Máli lokið:

Hlutaðeigandi send tilkynning og tilkynning birt á heimasíðu Umhverfisstofnunar. Merkingar og skilti o.þ.h. fjarlæggt af viðkomandi svæði. Ábyrgðarmaður lokar máli í GoPro.

Mögulegir samráðsaðilar

Minjastofnun	Ferðamálastofa
Náttúrufræðistofnun Íslands	Fiskistofa
Náttúrustofur	Flugmálastofnun
Vatnajökulspjóðgarður	Heimsmínjanefnd UNESCO
Umhverfis- og auðlindaráðuneyti	ISAVIA
Hafrannsóknarstofnun	Katla Geopark
Vegagerðin	Reykjanes Geopark
Samgöngustofa	Samstarfsnefnd um málefni þjóðlendna
Skógrækt	Skipulagsstofnun
Landgræðslan	Þjóðgarðurinn Þingvöllum
Skotvís	Ferðafélag Íslands
Útivistarfélag	Ferðafélagið Útivist
Ferðaskipuleggjendur	Ferðaklúbburinn 4x4
Náttúruverndarsamtök	Fjallahjólalagabandalagið
Ferðamálasamtök	Flugmálafélag Íslands
Ríkiseignir	Fuglavernd
Biskupsstofa	Félag hópferðaleyfishafa

Félag leiðsögumanna	Landsamband skógræktarfélaganna
Íslenski Alpaklúbburinn	Landssamtök landeigenda
Íslenskir fjallaleiðsögumenn	Landvernd
Landeigendur	Melrakkasetur Íslands
Landeigendafélög	Náttúruverndarsamtök Íslands
Landsamband hestamanna	Samtök ferðapjónustunnar
Landssamband hjólréiðamanna	Samút
Landsamband veiðifélaga	Slysavarnarfélagið Landsbjörg

Refsiábyrgð

Í 90. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd er fjallað um refsíábyrgð.

Verkferill vegna takmörkunar umferðar vegna ágangs

SKV. 25. gr. a. laga nr. 60/2013 – skyndilokun

Í 25. gr. a. laga nr. 60/2016 um náttúruvernd er kveðið á um að ef veruleg hættu er á tjóni af völdum mikillar umferðar eða vegna sérstaklega viðkvæms ástands náttúru geti Umhverfisstofnun ákveðið að takmarka umferð eða loka viðkomandi svæði tímabundið fyrir ferðamönnum.

Áætlaður málshraði er 2-5 dagar.

1. Tillaga berst:

Tillaga um skyndilokun/ takmörkun á umferð vegna ágangs berst frá hlutaðeigandi sveitarfélagi eða landeiganda eða að eigin frumkvæði Umhverfisstofnunar.

2. Móttaka og skráning máls.

Skjalavörður móttekur tillögu og býr til mál í GoPro. Lögfræðingur TSU er gerður ábyrgur fyrir málinu. Sérfræðingur TNV á viðkomandi svæði, er skilgreindur sem starfsmaður málsins ásamt teymisstjóra TSU. Ábyrgðarmaður metur einnig áætlað umfang verkefnis og metur hvort búa eigi til nýtt verknúmer eða skrá á almennt númer í verkboðhaldi. Ábyrgðarmaður veitir upplýsingar um verknúmer.

3. Mál metið:

Sérfræðingur TNV gerir úttekt á ástandi viðkomandi svæðis, tekur myndir og fyllir út gátlista, svo fljótt sem auðið er.

- Er veruleg hættu á að náttúra/lífriki verði fyrir tjóni vegna ágangs?
- Er ástand náttúru sérstaklega viðkvæmt eins og sakir standa?
- Eru aðstæður hættulegar fólki?

Dæmi: Eldgos, flóð, asahláka o.þ.h.

Skriflegu ástandsmati er síðan skilað til ábyrgðarmanns. Lagt er mat á hvort skilyrði 25. gr.a. séu uppfyllt, m.t.t. ástandsmatsins.

4. Leitað umsagna - samráð:

Ábyrgðarmaður máls kannar eignarhald lands og óskar eftir skriflegum umsögnum um tilefni lokunar og ástandmat frá landeigendum, hlutaðeigandi sveitarfélagi og fulltrúa ferðabjónustu og útivistarfólks sem ætla má að hyggi á ferðir um svæðið. Ef um eignarland er að ræða skal haft samráð við eiganda lands eða réttshafa áður en ákvörðun er tekin. Einnig skal óska eftir almennum umsögnum á heimasíðu Umhverfisstofnunar, þegar við á. Umsagnarfrestur er stuttur (1-24 klst.).

5. Mat á umsögnum:

Að umsagnarfresti liðnum tekur Umhverfisstofnun ákvörðun um framhald málsins m.t.t. þeirra umsagna sem bárust.

6. Afgreiðslufundur vegna ákvörðunar:

Ábyrgðarmaður máls boðar til afgreiðslufundar með sviðstjóra, sérfræðingi svæðis og leggur fram tillögu að afgreiðslu málsins.

7. Ákvörðun tekin:

Ákveða þarf:

- hvort takmarka eigi umferð
- hvort loka eigi viðkomandi svæði
- umfang takmarkana/lokunar
- hvort önnur úrræði dugi til og telst máli þá lokið

8. Ákvörðun birt:

Birta þarf ákvörðunina í dagblöðum og útvarpi (Rúv) og á vefsíðum Umhverfisstofnunar og Vegagerðarinnar. Tilkynning send til hlutaðeigandi sveitarfélags, landeiganda og hagsmunaaðila. Merkingar (skilti/kaðlagirðingar o.þ.h.) settar upp á viðkomandi svæði.

9. Endurmat, innan 2 vikna frá ákvörðun:

Ábyrgðarmaður sér til þess að svæðið sé ástandsmetið að nýju. Ákveða þarf hvort framlengja þurfi lokuninni/takmörkuninni ellegar ljúka máli.

9.A. Staðfesting ráðherra

Takmörkunin eða lokunin skal að jafnaði ekki standa lengur en tvær vikur en ef nauðsyn krefur er heimilt að framlengja hana, að fenginni staðfestingu umhverfis- og auðlindamálaráðherra.

9.B. Ákvörðun birt

Ákvörðun um frekari takmörkun á umferð/lokun svæðisins skal auglýst í fjölmiðlum og vefsíðum Umhverfisstofnunar og Vegagerðarinnar ef við á.

Ferlið skv. 9. lið endurtekið eftir þörfum.

10. Máli lokið:

Hagsmunaaðilum send tilkynning og tilkynning birt á heimasíðu Umhverfisstofnunar og Vegagerðarinnar. Merkingar og skilti o.þ.h. fjarlæggt af viðkomandi svæði. Ábyrgðarmaður lokar máli í GoPro.

Mögulegir hagsmunaaðilar:

- Minjastofnun
- Náttúrufræðistofnun Íslands
- Náttúrustofur
- Vatnajökulsþjóðgarður
- Umhverfis- og auðlindaráðuneyti
- Hafrannsóknarstofnun
- Vegagerðin
- Samgöngustofa
- Skógrækt
- Landgræðslan
- Skotvís
- Útivistarfélag
- Ferðaskipuleggjendur
- Náttúruverndarsamtök
- Ferðamálasamtök
- Ríkiseignir
- Biskupsstofa
- Ferðamálastofa
- Fiskistofa
- Flugmálastofnun
- Heimsminjanefnd UNESCO
- ISAVIA
- Katla Geopark
- Reykjanes Geopark
- Samstarfsnefnd um málefni þjóðlendna
- Skipulagsstofnun
- Þjóðgarðurinn Þingvöllum
- Ferðafélag Íslands
- Ferðafélagið Útivist
- Ferðaklúbburinn 4x4
- Fjallahjólabandalagið
- Flugmálafélag Íslands
- Fuglavernd
- Félag hópferðaleyfishafa
- Félag leiðsögumanna
- Íslenski Alpaklúbburinn
- Íslenskir fjallaleiðsögumenn
- Landeigendur
- Landeigendafélag
- Landsamband hestamanna
- Landsamband hjólreiðamanna
- Landsamband skógræktarfélaganna
- Landsamband veiðifélaga
- Landssamtök landeigenda
- Landvernd
- Melrakkasetur Íslands
- Náttúruverndarsamtök Íslands
- Samtök ferðaþjónustunnar
- Samút
- Slysavarnarfélagið Landsbjörg

Verkferill vegna ólögmætra hindrana sbr. 29. gr. laga 60/2013 um náttúruvernd hefur einnig verið unninn og fer hér á eftir.

Verkferill vegna úrlausnar um ólögmætar hindranir

skv. 29. gr. laga nr. 60/2013

Í 1. mgr. 29. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd er kveðið á um heimild einstaklinga, útivistarsamtaka og náttúru- og umhverfisverndarsamtaka til að krefjast úrlausnar

Umhverfisstofnunar um meintar ólögmætar hindranir á fararrétti almennings um land. Úrlausn Umhverfisstofnunar má skjóta til ráðherra í samræmi við almennar málskotsreglur. Samkvæmt 2. mgr. 29. gr. getur Umhverfisstofnun beitt þvingunarræðum skv. 87. gr. laganna til að knýja á um að ólögmætar hindranir séu fjarlægðar. Þannig getur stofnunin t.d. lagt fyrir landeiganda að fjarlægja skilti sem bannar för gangandi fólks um afgirt óræktað eignarland ef úrskurður felur í sér að bannið sé ekki nauðsynlegt vegna nýtingar landsins, sbr. 2. másl. 1. mgr. 18. gr. Stofnunin getur einnig lagt fyrir eiganda lands eða rétthafa að setja göngustiga eða hlið á girðingu sem hindrar för fólks sem heimil er samkvæmt lögnum. Umhverfisstofnun skal hafa samráð við byggingarfulltrúa viðkomandi sveitarfélags vegna aðgerða sem einnig kunna að falla undir valdsvið hans.

1. Beiðni um úrlausn lögð fram/ábending/frumkvæði Umhverfisstofnunar:

Beiðni eða ábending um að Umhverfisstofnun taki til úrlausnar meinta ólögmæta hindrun á almannarétti (berst frá einstaklingi, útivistarsamtökum eða náttúru- og umhverfisverndarsamtökum). Einnig getur mál byrjað að frumkvæði Umhverfisstofnunar.

2. Móttaka og skráning máls:

Skjalavörður móttækur tillögu og býr til mál í GoPro. Lögfræðingur TSU (teymi starfsleyfa og umsagna) er gerður ábyrgur fyrir málinu. Sérfræðingur TNV (teymi náttúruverndar) á viðkomandi svæði er skilgreindur sem starfsmaður málsins, ásamt teymisstjóra TSU. Ábyrgðarmaður, ásamt félagi, metur áætlað umfang verkefnis og metur hvort búa eigi til nýtt verknúmer eða skrá á almennt númer í verkboðhaldi. Ábyrgðarmaður veitir upplýsingar um verknúmer.

3. Mál metið:

Sérfræðingur TNV:

- Gerir úttekt á meintri hindrun og tekur myndir.
- Skilar skriflegu mati ásamt myndum.

Ábyrgðarmaður máls:

- Kannar eignarhald viðkomandi svæðis.
- Sendir eiganda [og hlutaðeigandi sveitarfélagi] tilkynningu, um að stofnunin hafi til meðferðar erindi um mögulega hindrun á almannarétti og óskar eftir athugasemdum/sjónarmiðum eiganda um hina meintu hindrun og ástæður hennar.
- Fer yfir viðeigandi lög og reglur ásamt athugasemdir landeiganda og skýrslu sérfræðings.

Leggja þarf mat á:

- Hvort um er að ræða ólögmæta hindrun á almannarétti.
- Hvort málefnanlegar ástæður eru fyrir hindruninni (2. másl. 1. mgr. 18. gr. nvl.).

4. Afgreiðslufundur (landnotkunarfundur):

Ábyrgðarmaður boðar sérfræðing TNV, teymisstjóra TSU og sviðsstjóra á fund þar sem málið er tekið fyrir og metið hvort og hvaða úrræðum skuli beitt. Ábyrgðarmaður ritar bréf um áform að úrlausn málsins í kjölfarið.

5. Áform um úrlausn máls

Ábyrgðarmaður sendir aðilum máls bréf þar sem upplýst er um mat Umhverfisstofnunar. Aðilum skal veittur tilhlýðilegur frestur til andmæla. Áform skulu undirrituð af ábyrgðarmanni og sviðsstjóra.

6. Afgreiðslufundur (landnotkunarfundur):

Að loknum fresti til athugasemda boðar ábyrgðarmaður sérfræðing TNV, teymisstjóra TSU og sviðsstjóra á fund þar sem málið er tekið fyrir að teknu tilliti til framkominna athugasemda og ákveðið er hvort og hvaða úrræðum skuli beitt. Ábyrgðarmaður ritar bréf um úrlausn málsins í kjölfarið.

7. Úrlausn máls

Ábyrgðarmaður sendir aðilum málsins bréf um úrlausn málsins, þar sem upplýst er að úrlausninni megi skjóta til ráðherra í samræmi við almennar málskotsreglur. Bréfið skal undirritað af ábyrgðarmanni og sviðsstjóra.

8. Máli lokið:

Ábyrgðarmaður lokar máli í GoPro.

8. Gagnavarsla og gagnaskil

Ástand friðlýstra svæða er skráð í Filemaker kerfi Umhverfisstofnunar. Þar er gagnagrunnur sem hefur að geyma ýmsar upplýsingar um svæðin, upplýsingar um fjölda landvarða og landvarðavikur o.fl. Í filemaker er einnig skiltagrunnur. Grunnarnir eru uppfærðir árlega. Nýr gagnagrunnur er í smíðum og verður að líkindum tekinn til notkunar fyrir árslok 2018.

Gopro er skjalavistunarkerfi og þar er vistun mála. Öll bréf eru send úr Gopro þannig að allt sem tengist málum og samskipti út á við vistast í gegnum Gopro.

Sharepoint er vinnusvæði starfsmanna og þar eru vistuð skjöl sem eru í vinnslu. Mælst er til að skjöl séu unnin þar og ekki vistuð í tölvur starfsmanna.

8.1. Ágengar framandi tegundir

Árlega skila sérfræðingar í teymi náttúruverndar norður og teymi þjóðgarðs og náttúruverndar suður inn gögnum um útbreiðslu alaskalúpínu og annara ágengra plöntutegunda á svæðum í sinni umsjón. Sérfræðingur í öðru hvoru teymanna sér um að halda utan um upplýsingarnar fyrir hönd teymanna. Gögnin eru vistuð í Gopro.

8.2. Gagnaskil vegna friðlýstra svæða

Þann 15. mars ár hvert ber teymi friðlýsinga og áætlana ábyrgð á því að skila gögnum varðandi friðlýst svæði til Umhverfisstofnunar Evrópu EEA. Teymisstjóri ber ábyrgð á skilunum sem fara fram í gegnum heimasíðu EEA. EEA gefur út gagnagrunna sem einnig eru á síðunni þar sem fylla skal inn viðeigandi upplýsingar. Teymi gæða, gagna og upplýsinga hefur séð um að fylla upplýsingar inn í gagnagrunnana en teymisstjóri teymis friðlýsinga og áætlana ber ábyrgð á að gögnum sé skilað á réttum tíma. Gæðastjóri hefur yfirumsjón með gagnaskilunum og útvegar lykilorð sé þess þörf.

Hagstofan kallar árlega eftir upplýsingum um fjölda, tegund og flatarmál friðlýstra svæða fyrir skýrsluna „Landshagar“. Teymi friðlýsinga og áætlana ber ábyrgð á að veita þessar upplýsingar sem byggja á gögnum sem tekin eru saman með yfirliti yfir öll friðlýst svæði á landinu. Gögnin er að finna á Sharepoint>teymi friðlýsinga og áætlana > 04 friðlýst svæði> fjöldi og flatarmál svæða.

9. Miðlun upplýsinga, forvarnir og fræðsla.

Stór hluti verkefna teymanna snýr að fræðslu og upplýsingagjöf til ferðamanna, samstarfsaðila og hagsmunaaðila. Fræðsla á friðlýstum svæðum fer fram í gegnum göngur landvarða, gestastofur og skilti en um skiltagerð á vegum stofnunarinnar gilda eftirtaldar reglur:

Mat á skiltapörf er í höndum sérfræðinga í teymi náttúruverndar norður og teymi þjóðgarðs og náttúruverndar suður sem leggja fram tillögur að skiltapörf á útgáfuáætlun, í samráði við teymisstjóra. Áætlun um uppsetningu skilta er einnig að finna í stjórnunar- og verndaráætlunum þar sem við á. Útgáfuáætlun er samþykkt af sviðsstjóra. Sérfræðingar sjá um að koma skiltahugmyndum í hönnun, framkvæmd og uppsetningu en þó ávallt í samráði við sviðsstjóra sem ber ábyrgð á útwgjöldum vegna skiltagerðar. Sérfræðingar skulu gæta samráðs innan teyma hvað varðar efnisatriði og útlit skilta til að samræmi séu á skiltum á friðlýstum svæðum.

Handbók um skiltagerð má nálgast hér: <http://ust.is/atvinnulif/sveitarfelog/skilti-og-merkingar/>

Teymin hafa unnið að samræmingu á aðkomuskiltum friðlýstra svæða í samvinnu við Vegagerðina. Þau eru hvít með rauðu letri og skematískri mynd af hinu verndaða þar sem hægt er. Textinn er ávallt sá sami: nafn svæðis, náttúruverndarsvæði, Nature Conservation Area.

Teknar hafa verið saman upplýsingar, svo sem fréttir og fræðsluefni um tjöldun samkvæmt gildandi náttúruverndarlögum, akstur utan vega o.fl. Mikilvægt er að halda utan um slíkt efni og finna nýjar leiðir til að miðla slíkum upplýsingum.

Mikilvægt er að forvarnar- og fræðsluefni sé á fleiri tungumálum en íslensku og er orðið brýnt að þýða upplýsingar um friðlýst svæði á heimasíðu Umhverfisstofnunar yfir á ensku t.d. Þá er einnig brýnt að hafa varúðarskilti á fleiri tungumálum en íslensku og ensku. Dæmi um slík skilti eru t.d. við Djúpalónssand.

Sérfræðingar teymanna hafa einnig verið með fræðslu um náttúruvernd í skólum, ásamt því að fjölbrautaskólanemar á höfuðborgarsvæðinu hafa tekið þátt í forvarnastarfi í náttúruvernd í gegnum sjálfboðaliðastarf Umhverfisstofnunar og hafa í gegnum þá vinnu fengið víðtæka fræðslu um náttúruvernd og gildi hennar.

Skilti til að draga úr utanvegaakstri hafa verið sett upp víða í óbyggðum víðernum eða við upphaf leiða að óbyggðum víðernum. Skiltin hafa verið framleidd og sett upp í samvinnu við Vegagerðina. Þá hafa öfréttir vegna utanvegaakstur verið birtar til að vekja athygli á náttúruspjöllum. Tveir bæklingar um utanvegaakstur hafa verið prentaðir og dreifa landverðir Umhverfisstofnunar þeim til ferðamanna eftir þörfum.

Teymi friðlýsinga og áætlana sendir reglulega frá sér fréttir af friðlýsingum og stjórnunar- og verndaráætlunum en þær eru birtar á heimasíðu Umhverfisstofnunar og hafa lögbundinn kynningartíma samkvæmt lögum um náttúruvernd.

Teymi náttúruverndar norður og teymi þjóðgarðs og náttúruverndar suður senda reglulega frá sér fréttir af uppbyggingu á svæðum og aðrar fréttir af friðlýstum svæðum, sem og af ástandi innviða og náttúruminja í umsjón teymanna.

Ítarefni

Sérfræðingar í teymi friðlýsinga og áætlana, teymi náttúruverndar norður og teymi þjóðgarðs og náttúruverndar suður eru hvattir til að taka saman gögn og heimildir sem tengjast starfi þeirra og vista á Sharepoint svæði teymanna. Upplýsingar sem geta komið að gagni við störf teymismeðlima á hverju svæði fyrir sig og er ekki að finna í handbók um stjórnun friðlýstra náttúruminja geta t.a.m. verið:

- Alþjóðlegar samþykktir og rannsóknir tengdar þeim
- Eldri heimildir um svæði, t.d. greinar af timarit.is og úr skjalasafni forvera Umhverfisstofnunar
- Heimildir um svæði hjá Þjóðskjalasafni og sýslumannsembættum, s.s. landamerkjabréf
- Samningar og leyfi rekstraraðila innan svæða
- Ársskýrslur svæða
- Landvarðaskýrslur og -dagbækur fyrri ára
- Ljósmyndir
- Kynningar, fyrirlestrar og erindi
- Upplýsingar um svæði á náttúruminjaskrá
- Rannsóknir
- Leiðbeiningar um vinnulag við daglega umsjón
- Friðlýsingarskilmálar
- Stjórnunar- og verndaráætlanir friðlýstra svæða
- Samráð og samningstækni í umhverfissvernd
- Gögn um göngustígagerð og viðhald innviða á náttúruverndarsvæðum